

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้าน บริเวณแม่น้ำมูลตอนล่าง

หัวหน้าโครงการ

ผศ.ดร.ธนาทิพย์ แผลมคม

ภาควิชาประมง คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ร่วมโครงการ

นายชำนาญ แก้วมณี

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจาก

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิปัญญาการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้านบริเวณแม่น้ำมูลตอนล่างครั้งนี้ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2553 สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความร่วมมือของหลายฝ่าย ผู้ดำเนินงานโครงการ จึงขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่อำเภอโขงเจียม อำเภอสรินทร อำเภอฟินมั่งสาหาร และ อำเภอสว่างวีระวงศ์ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูล ชาวบ้านในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูลทุกอำเภอที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ความรู้ และประสบการณ์ รวมทั้ง คณะเกษตรศาสตร์ที่ได้อนุญาตให้ดำเนินงานโครงการในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่คณะเกษตรศาสตร์ทุกท่าน

๗
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
สารบัญ	๗
สารบัญภาพ	ค
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	2
พื้นที่ศึกษา	3
ผลการศึกษา	11
สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา	47
เอกสารอ้างอิง	52
ภาคผนวก	
- ภาคผนวก ก	

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงแผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	3
ภาพที่ 2 แสดงแผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอสรินทร	4
ภาพที่ 3 แสดงแผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	5
ภาพที่ 4 แสดงแผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	6
ภาพที่ 5 แสดงการหาปลาของชาวประมงบริเวณบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี	8
ภาพที่ 6 แสดงการวางมอญบริเวณลวงบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี	8
ภาพที่ 7 แสดงท่าสำหรับจอดเรือของชาวประมงบริเวณบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม	9
ภาพที่ 8 แสดงปลาที่แม่ค้าคนกลางซื้อจากชาวประมงถูกผูกไว้กับฝ้าอวนริมฝั่งแม่น้ำมูล	9
ภาพที่ 9 แสดงปลาถูกนำขึ้นไปชั่งน้ำหนักเพื่อเตรียมขายให้กับผู้ซื้อทั่วไป	10
ภาพที่ 10 แสดงปลากาดำที่ถูกนำขึ้นมาเตรียมขายให้กับลูกค้า	10
ภาพที่ 11 แสดงสัดส่วนเพศของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม	16
ภาพที่ 12 แสดงช่วงอายุของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม	16
ภาพที่ 13 แสดงระดับการศึกษาของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม	17
ภาพที่ 14 แสดงภูมิฐานะของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม	17
ภาพที่ 15 แสดงรูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม	18
ภาพที่ 16 แสดงขนาดช่องตาของคางยี่ที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	18
ภาพที่ 17 แสดงน้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	19
ภาพที่ 18 แสดงการจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	20
ภาพที่ 19 แสดงรูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	20
ภาพที่ 20 แสดงรายได้จากการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	21
ภาพที่ 21 แสดงต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	22
ภาพที่ 22 แสดงการใช้ประโยชน์ในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	22
ภาพที่ 23 แสดงการเปลี่ยนอาชีพประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	22
ภาพที่ 24 แสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม	23
ภาพที่ 25 แสดงสัดส่วนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสรินทร	24
ภาพที่ 26 แสดงช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสรินทร	24
ภาพที่ 27 แสดงระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสรินทร	24

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 28 แสดงภูมิทัศน์ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	25
ภาพที่ 29 แสดงรูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในอำเภอสิรินธร	25
ภาพที่ 30 แสดงขนาดช่องตาของตาข่ายที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอสิรินธร	26
ภาพที่ 31 แสดงน้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	27
ภาพที่ 32 แสดงการจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	27
ภาพที่ 33 แสดงรูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	28
ภาพที่ 34 แสดงรายได้จากการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	28
ภาพที่ 35 แสดงต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	29
ภาพที่ 36 การใช้เรือในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	29
ภาพที่ 37 แสดงการใช้ประโยชน์ในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	30
ภาพที่ 38 รูปแบบมลพิษที่พบในแม่น้ำมูลบริเวณพื้นที่อำเภอสิรินธร	30
ภาพที่ 39 แสดงการเปลี่ยนอาชีพประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	30
ภาพที่ 40 แสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	31
ภาพที่ 41 แสดงรายได้อื่นของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร	31
ภาพที่ 42 สัตว์สวนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	32
ภาพที่ 43 แสดงช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	32
ภาพที่ 44 แสดงระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	32
ภาพที่ 45 แสดงภูมิทัศน์ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	33
ภาพที่ 46 แสดงรูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในอำเภอพิบูลมังสาหาร	33
ภาพที่ 47 แสดงขนาดช่องตาของตาข่ายที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	34
ภาพที่ 48 แสดงน้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	35
ภาพที่ 49 แสดงการจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	35
ภาพที่ 50 แสดงรูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	36
ภาพที่ 51 แสดงรายได้จากการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	36
ภาพที่ 52 แสดงต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	37
ภาพที่ 53 การใช้เรือในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	38

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 54 แสดงการใช้ประโยชน์ในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	38
ภาพที่ 55 แสดงรายได้อื่นของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	38
ภาพที่ 56 สัดส่วนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	39
ภาพที่ 57 แสดงช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	39
ภาพที่ 58 แสดงระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	39
ภาพที่ 59 แสดงภูมิลำเนาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	40
ภาพที่ 60 แสดงรูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์	40
ภาพที่ 61 แสดงขนาดช่องตาของตาข่ายที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	41
ภาพที่ 62 แสดงน้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	42
ภาพที่ 63 แสดงการจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	42
ภาพที่ 64 แสดงรูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	43
ภาพที่ 65 แสดงรายได้จากการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	43
ภาพที่ 66 แสดงต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	44
ภาพที่ 67 การใช้เรือในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	44
ภาพที่ 68 ชนิดปลาที่เลี้ยงในกระชังของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	45
ภาพที่ 69 อัตราความหนาแน่นของปลานิลในกระชังของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	45
ภาพที่ 70 จำนวนกระชังที่เลี้ยงปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	45
ภาพที่ 71 แสดงรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์	46

ภูมิปัญญาการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้านบริเวณแม่น้ำมูลตอนล่าง

หลักการและเหตุผล

แม่น้ำมูล เป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดอุบลราชธานี มีต้นกำเนิดจากจังหวัดนครราชสีมา และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บริเวณอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จากภาพเขียนก่อนยุคประวัติศาสตร์ จะบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร และพันธุ์ปลา ได้แก่ ภาพปลา ภาพสัตว์น้ำ และภาพทำการเกษตร ในปี 2537 งานวิจัยไทบ้านได้รายงานชนิดของปลาในแม่น้ำมูล 265 ชนิด ซึ่งมีจำนวนที่มากกว่าการศึกษาความหลากหลายของชนิดปลาในช่วงปี 2542-2543 บริเวณพื้นที่แก่งสะพือ ถึงบริเวณหน้าเขื่อนปากมูล ซึ่งเป็นพื้นที่แม่น้ำมูลตอนล่าง ที่มีระดับน้ำสูงขึ้นจากการสร้างเขื่อนปากมูล ในช่วงปี 2533-2537 พบชนิดปลาทั้งหมด 56 ชนิด โดยมีชนิดที่พบบ่อย ได้แก่ *Ctenogobius ocellatus*, *C. aesarnensis* และ *C. tapiensi* และเมื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพและการทำประมงพื้นบ้าน พบว่า ชาวบ้านจะมีการเปลี่ยนรูปแบบจากการใช้ประโยชน์จากปลาเพื่อการบริโภคเป็นหลัก เป็นการตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาเครื่องมือการทำประมงแบบพื้นบ้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับการจับปลาให้ได้ปริมาณมากเพียงพอต่อการขาย (ทวนทอง, 2543)

การศึกษาชนิดและจำนวนด้านทรัพยากรประมงในอดีตถึงปัจจุบันมีจำนวนมาก โดยมีการกำหนดพื้นที่ศึกษาและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการสำรวจพรรณปลาในแม่น้ำมูลครั้งแรกในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดย อำนวยและนิพนธ์ (2512) ได้รายงานการพบปลาจำนวน 23 วงศ์ 115 ชนิด ต่อมา สันทนาและถวัลย์ (2534) ได้ทำการสำรวจในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี พบปลาทั้งหมด 68 ชนิด ปราณีตและคณะ (2537) ทำการสำรวจตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจนถึงปากแม่น้ำโขง อำเภอโขงเจียม พบปลาทั้งหมด 24 ครอบครัว 71 ชนิด ทวนทอง (2543) ทำการสำรวจบริเวณแก่งสะพือ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานีจนถึงปากแม่น้ำโขง พบปลาทั้งหมด 17 ครอบครัว 56 ชนิด และ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2545) ทำการสำรวจบริเวณอำเภอพิบูลมังสาหาร จนถึงปากแม่น้ำโขง พบปลาทั้งหมด 44 วงศ์ 184 ชนิด

World Commission on Dam (2000) ได้รายงานชนิดปลาที่พบในกลุ่มแม่น้ำมูลทั้งหมด (รวมแม่น้ำชีและแม่น้ำสงคราม) พบพรรณปลาพื้นเมืองทั้งหมด 258 ชนิด และ ปลาที่มาจากต่างประเทศ 8 ชนิด ในขณะที่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2545) ได้รายงานการพบพรรณปลาว่าเป็นปลาที่พบเฉพาะในระบบแม่น้ำโขง (endemic of Mekong basin) จำนวน 27 ชนิด เป็นปลาที่หายากในพื้นที่ (rare species of study area) 21 ชนิด ปลาดำถิ่น (introduced species) 10 ชนิด โดยสามารถจัดเป็นปลาที่พบในแม่น้ำสายหลัก (main stream) 43 เพอร์เซ็นต์ เป็นปลาที่พบในแหล่งน้ำนิ่งขนาดเล็ก (swamp) 19

เปอร์เซ็นต์ เป็นปลาที่พบจากแก่งหินที่น้ำไหลแรง (rocky rapids) 11 เปอร์เซ็นต์ ในกรณีที่แบ่งตามลักษณะการกินอาหาร จะพบปลากินเนื้อ (carnivore) 48 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาเป็นปลาที่กินทั้งพืชและสัตว์ (omnivore) และปลากินพืช (herbivore) เท่ากับ 45 และ 7 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

ในปี 2545 สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 ได้ทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแม่น้ำมูลพบว่า มีค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (biochemical oxygen demand, BOD) และ ฟีคัลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย (faecal coliform bacteria, FCB) ที่สูงเกินเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งการเกษตร และน้ำเสียจากชุมชน จากสภาพแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรมลงจึงส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของพันธุ์ปลา และรูปแบบการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูล กิจกรรมของชาวบ้านในบริเวณแม่น้ำมูลได้เปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้จากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีการเลี้ยงปลาในกระชังจำนวนมากในบริเวณแม่น้ำมูล โดยเฉพาะในอำเภอสว่างวีรวงศ์ มีจำนวนถึง 2,123 กระชัง และวารินชำราบ 2,010 กระชัง (สถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2551) ซึ่งจะต้องมีการใช้อาหารปลาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อแม่น้ำมูล

จากข้อมูลข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์จะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกิจกรรมทางการผลิต และ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ได้แก่ การใช้ประโยชน์ และการประกอบอาชีพ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จะบอกได้ถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลตอนล่างเชิงปริมาณและคุณภาพของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม สิรินธร และ พิบูลมังสาหาร

วัตถุประสงค์

1.เพื่อทราบถึงการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในแม่น้ำมูลตอนล่างเชิงปริมาณในช่วงก่อนและหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ชนิดปลา ลักษณะเครื่องมือ ขนาดเครื่องมือ ช่วงเวลาการทำประมง

2.เพื่อทราบถึงการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในแม่น้ำมูลตอนล่างเชิงคุณภาพในอดีตและปัจจุบัน ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับทรัพยากรประมงที่เปลี่ยนแปลงไป ภูมิปัญญาที่สูญหายไป และ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่

พื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการเลือกพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 4 อำเภอ ที่มีพื้นที่อยู่ติดกับแม่น้ำมูล ตอนล่าง ประกอบด้วย พื้นที่หมู่บ้านในแต่ละอำเภอที่อยู่ติดกับแม่น้ำมูล ซึ่งจะมีขนาดของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1.อำเภอโขงเจียม ประกอบด้วย

หมู่ที่ 2 บ้านวังสะแบงเหนือ ตำบลหนองแสงใหญ่

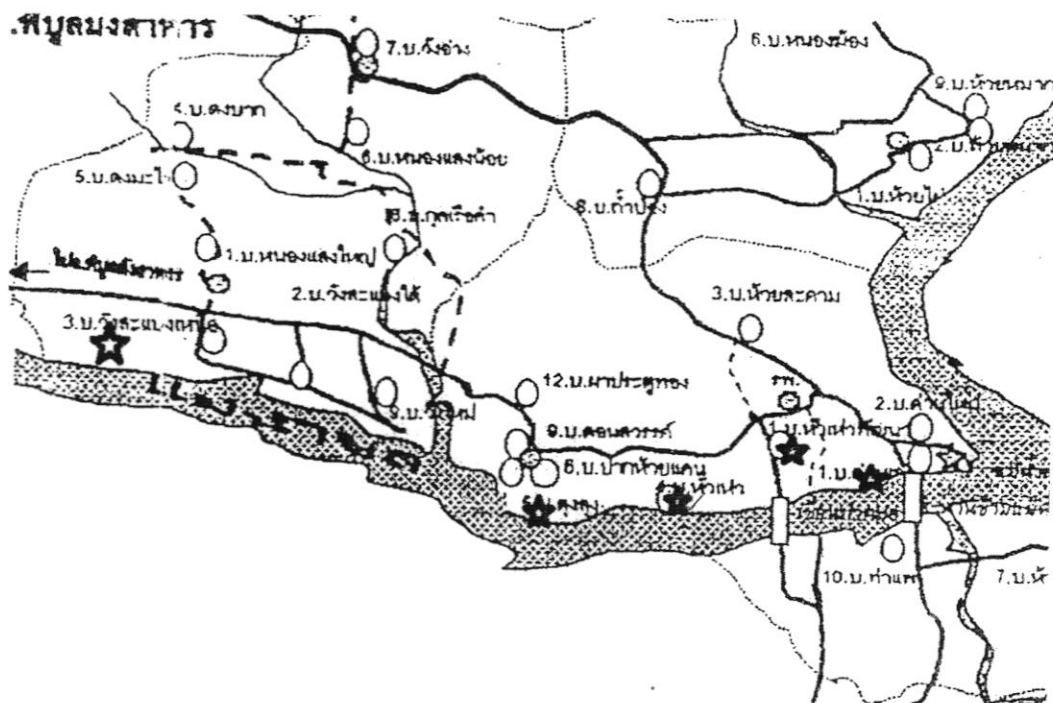
หมู่ที่ 9 บ้านวังใหม่ ตำบลหนองแสงใหญ่

หมู่ที่ 1 บ้านด่านเก่า ตำบลโขงเจียม

หมู่ที่ 4 บ้านหัวเหว ตำบลโขงเจียม

หมู่ที่ 5 บ้านตุงสูง ตำบลโขงเจียม

โดยมีรายละเอียดของพื้นที่ ดังนี้ สภาพพื้นที่อำเภอโขงเจียมเป็นที่ลุ่มถึงที่ดอน อาจจะมีพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ตัวอย่างเช่น บ้านหัวเหว จึงมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรน้อย จำนวนประชากรน้อย และ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรต่ำ ดินจะเป็นดินดิน ชั้นล่างเป็นหินปูน มีพลาญหินสลับเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไป ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนทราย หน้าดินลึก มีการระบายน้ำดี เสี่ยงต่อการขาดน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และ มีความเป็นกรดสูง

ภาพที่ 1 แผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

หมู่ที่ 4 บ้านปากมุ้ง ตำบลคันไร่
หมู่ที่ 11 บ้านคันไร่เหนือ ตำบลคันไร่
หมู่ที่ 9 บ้านคันไร่ใต้ ตำบลคันไร่
หมู่ที่ 13 บ้านสุวรรณวาริ ตำบลคำเขื่อนแก้ว
หมู่ที่ 14 บ้านลาดควาริ ตำบลคำเขื่อนแก้ว

4

3.อำเภอพิบูลมังสาหาร ประกอบด้วย

หมู่ที่ 6 บ้านหินลาด ตำบลกุดชุมภู

หมู่ที่ 11 บ้านกุศชมภู ตำบลกุศชมภู

หมู่ที่ 7 บ้านโพธิ์ศรีเหนือ ตำบลโพธิ์ศรี

หมู่ที่ 9 บ้านโพธิ์ศรีใต้ ตำบลโพธิ์ศรี

หมู่ที่ 10 บ้านทรายมูลเหนือ ตำบลทรายมูล

4.อำเภอสว่างวีระวงศ์ ประกอบด้วย

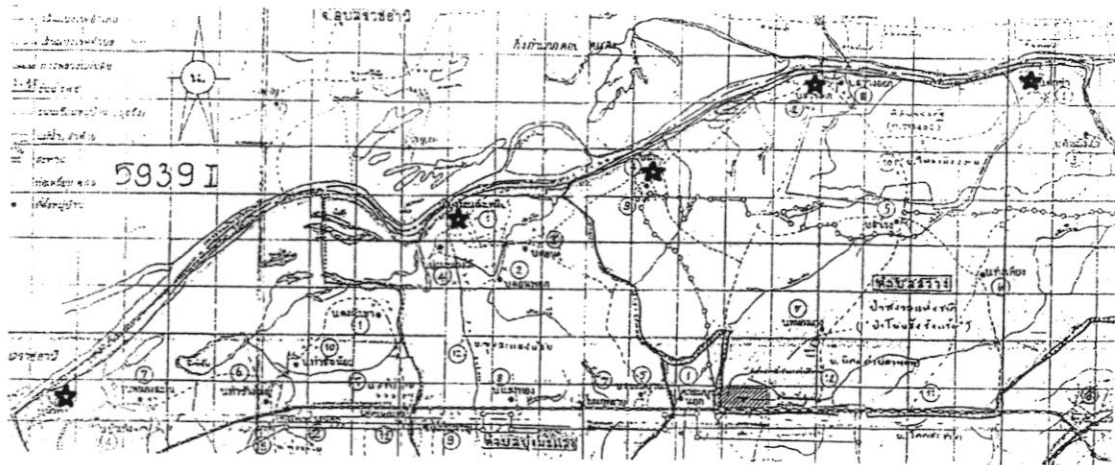
หมู่ที่ 4 บ้านบัวเทิง ตำบลท่าช้าง

หมู่ที่ 5 บ้านบัวท่า ตำบลท่าช้าง

หมู่ที่ 2 บ้านสว่างตก ตำบลสว่าง

หมู่ที่ 4 บ้านแพง ตำบลสว่าง

หมู่ที่ 1 บ้านบึงมะแลงเหนือ ตำบลบึงมะแลง

ภาพที่ 4 แผนที่หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์

การกำหนดจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการกำหนดจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม เท่ากับ 40 คนต่อหมู่บ้าน จำนวน 5 หมู่บ้าน รวมเป็น 200 คนต่ออำเภอ ดังนั้น จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 4 อำเภอ รวมทั้งหมด 800 คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านเพื่อแจกแบบสอบถาม เป็นแบบสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลากที่ไม่มีการทดแทน

- 1.ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ
- 2.ข้อมูลการทำประมงและการใช้ประโยชน์จากปลาและน้ำในอดีตและปัจจุบัน
- 3.การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับทรัพยากรปลาและน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาในครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงข้อมูลทั่วไป การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรปลา และน้ำของชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูลตอนล่าง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับทรัพยากรปลาและน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย

- 1.สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง
- 2.สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics)

ในการกำหนดกลุ่มของการให้คะแนน สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.ผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดช่วงระดับของการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล (อายุ ระดับการศึกษา) ขนาดของเครื่องมือ ขนาดช่องตาของเครื่องมือ น้ำหนักปลาที่จับได้ รายได้ และ การลงทุนเพื่อทำการประมง จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ความถี่และความแตกต่างทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS version 17.0

2.ผู้ศึกษาได้ทำการจัดกลุ่มของการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน (เพศ ภูมิลำเนา) ประสบการณ์ทางการประมง (การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนอาชีพ) การอนุรักษ์แหล่งน้ำ (พื้นที่จับปลา ช่วงเวลาจับปลา) และ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ (การอุปโภคและบริโภค เกษตรกรรม) จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ค่าความถี่และทำการจัดกลุ่มด้วยโปรแกรม SPSS version 17.0

ภาพที่ 5 การหาปลาของชาวประมงบริเวณบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 6 การวางมอญบริเวณลวงบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 7 ทำสำหรับจอดเรือของชาวประมงบริเวณบ้านสะแบงเหนือ อำเภอโขงเจียม

ภาพที่ 8 ปลาที่แม่ค้าคนกลางซื้อจากชาวประมงถูกผูกไว้กับผ้าอวนริมฝั่งแม่น้ำมูล

ภาพที่ 9 ปลาถูกนำขึ้นไปยังน้าหนักเพื่อเตรียมขายให้กับผู้ซื้อทั่วไป

ภาพที่ 10 ปลาการค้าที่ถูกนำขึ้นมาเตรียมขายให้กับลูกค้า

ผลการศึกษา

ภูมิปัญญาการทำประมงของชาวบ้านบริเวณริมแม่น้ำมูลตอนล่าง ได้มาจากบรรพบุรุษที่มีการทำประมงมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานภาพของทรัพยากรประมงในแต่ละช่วงเวลา ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านบ้านวังสะแบงได้ ที่เริ่มจากการติดตามพ่อออกไปหาปลา และเรียนรู้ถึงการสังเกตบริเวณที่อยู่อาศัยของปลา การใช้เครื่องมือ และการเรียนรู้วิธีการทำประมง โดยสามารถแยกออกได้ ดังนี้

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพของแม่น้ำมูล

ในอดีต สภาพทางกายภาพของแม่น้ำมูลจะมีความหลากหลาย เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแก่งหินที่มีระดับที่แตกต่างกัน ไปตามขนาดของก้อนหินและการเรียงตัว เมื่อกระแสน้ำไหลผ่าน จึงทำให้เกิดระดับน้ำที่แตกต่างกันไป ชาวบ้านจึงเรียนรู้ถึงสภาพทางกายภาพและระบบนิเวศในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ความรู้ดังกล่าวสำหรับการทำประมง ดังนี้

1. ก้น

เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นหินอยู่ใต้น้ำ จะมีน้ำท่วมตลอด ในช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านจะใช้เครื่องมือจำพวกแหในการจับปลา

2. แก่ง

เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นหินอยู่ใต้น้ำเช่นเดียวกัน แต่จะไหลผ่านน้ำขึ้นมาในช่วงที่น้ำลด เครื่องมือจำพวกแหและเบ็ดจะถูกนำมาใช้ในบริเวณนี้

3. ร่องน้ำ

ช่วงรอยต่อระหว่างพื้นหิน จะเป็นร่องน้ำลึก ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของก้อนหิน การไหลของน้ำจะเร็วและแรง ทำให้เป็นการยากต่อการใช้อุปกรณ์ที่มีขนาดเล็ก ชาวบ้านจึงนิยมใช้จอบ (โพงพาง) วางบริเวณที่เป็นร่องน้ำ เพื่อให้ น้ำไหลเข้าไปพร้อมกับปลา

4. ถ้ำ

มีลักษณะเป็นโพรงขนาดใหญ่ อาจเกิดจากลักษณะทรงของก้อนหิน หรือ การเรียงตัวของก้อนหิน จนเกิดลักษณะที่เป็นโพรง บริเวณนี้จะเป็นที่หลบซ่อน และมีสาหร่ายจำพวกเหาที่บริเวณผนังถ้ำ จะมีการใช้เครื่องมือจำพวกเบ็ดขนาดใหญ่เพื่อทำการจับปลาในบริเวณนี้

5. หลืบ

มีลักษณะเป็นโพรงเช่นเดียวกัน แต่จะมีขนาดเล็กกว่าถ้ำ เป็นการเรียงตัวของก้อนหินขนาดเล็ก ทำให้ปลานขนาดเล็กสามารถหลบซ่อนตัวได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านจึงมีการใช้แหทอดครอบหินเพื่อทำการจับปลาที่หลบซ่อนได้

6. ขุม

เป็นบริเวณพื้นที่ตื้นน้ำที่มีความลึกมาก ประมาณ 10-30 เมตร ปลาจะเข้ามาอยู่อาศัยบริเวณนี้จำนวนมาก ในช่วงฤดูน้ำลด (แล้ง) ชาวบ้านใช้เครื่องมือจำพวกลานและมอในการจับปลา

7. เวิน

เป็นพื้นที่ที่อยู่ต่อจากส่วนขุม ซึ่งมีการไหลของน้ำจะหมุนเป็นวงกลม ไม่มีทิศทาง และอาจเป็นไปตามเส้นทางของแม่น้ำ เครื่องมือจำพวกเบ็ดคุ่มจะถูกนำมาใช้จับปลาในบริเวณนี้

8. วังน้ำ

เป็นส่วนพื้นที่ขนาดใหญ่ของแม่น้ำ ที่อาจประกอบด้วย เวินและขุม หรืออาจพบแก่งร่วมด้วย จากสภาพพื้นที่ที่มีความหลากหลาย จึงส่งผลต่อความหลากหลายของชนิดปลา ในพื้นที่นี้จึงเป็นบริเวณที่ชาวบ้านจะเข้ามาทำการประมงจำนวนมาก ในพื้นที่ดังกล่าว อาจเรียกว่า “ลวงปลา” เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีปลาจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านสามารถใช้เครื่องมือจับปลาได้หลายชนิด เช่น มอ ลอบ เบ็ด จัน และ คุ่ม

จากการสังเกตชื่อของหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำมูล ส่วนใหญ่จะมีการนำสภาพทางกายภาพต่างๆ มาทำการตั้งชื่อ จึงอาจมีความเป็นไปได้ว่า หมู่บ้านนั้นๆ จะมีลักษณะทางกายภาพเป็นไปตามชื่อของหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเวินบึก บ้านวังสะแบงใต้ บ้านวังสะแบงเหนือ และ บ้านวังใหม่ ในอำเภอโขงเจียม บ้านคันไร่เหนือ บ้านคันไร่ใต้ บ้านปากบุง และ บ้านคันเปือย ในอำเภอสรินทร บ้านแก่งยาง บ้านทรายมูลเหนือ บ้านคันลัม และ บ้านหินลาด ในอำเภอฟิบูลมังสาหาร และ บ้านบุงมะเลงเหนือ และ บ้านบุงมะเลงน้อย ในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำเครื่องมือประมง

ในอดีต ชาวบ้านมีการใช้ไม้จากริมแม่น้ำมูลมาทำเป็นเรือ ได้แก่ ไม้ชาด ไม้กะยอม และ ไม้กุง และมีการนำป่าน (เชือกปอ) มาจากประเทศลาว เนื่องจากไม่สามารถปลูกได้ในพื้นที่ริมแม่น้ำมูล เพื่อนำมาสาน มอ แห และ ดาข่าย จากการที่เชือกปอมีลักษณะที่เปื่อยยุ่ยง่าย จึงต้องมีการทำหรือเปลี่ยนเครื่องมือบ่อย ต่อมาชาวบ้านจึงหันมาใช้เชือกไนลอนแทน ซึ่งสามารถหาซื้อได้จากตลาดอำเภอพิบูลมังสาหาร ชาวบ้านที่ไม่มีเงินจะนำอุปกรณ์ไปใช้ก่อน แล้วจึงนำเงินจากการขายปลาไปคืน ชาวบ้านมีการเลือกลักษณะเครื่องมือและขนาดไปตามชนิดและขนาดของปลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ (2543) ดังนี้

1. เบ็ดราว

นิยมใช้ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน มีน้ำไหลปริมาณมาก ชนิดปลาที่ถูกจับได้ เช่น ปลาเทโพ ปลาอุก ปลาซิว โดยเฉพาะปลาเทโพจะถูกจับได้ช่วงกลางคืน

2.เบ็ดปลานาง

ใช้ในช่วงเดือนตุลาคม โดยเฉพาะในตอนกลางคืน เนื่องจากเป็นเวลาหาอาหารของปลานาง

3.เบ็ดเหือกปลาเก็ง

จะเลือกจับในพื้นที่ที่มีถ้ำหินใต้น้ำ ปลาเก็งจะดำผุดดำว่ายเหนือหน้า ประมาณช่วง 21.00 น. ชาวบ้านจะทำการตรวจสอบถ้ำใต้น้ำได้จากการนำเชือกผูกกับก้อนหิน แล้วลากเชือกไปตามพื้น หากก้อนหินไม่มีการเคลื่อนที่ แสดงว่ามีถ้ำอยู่ใต้น้ำ และมีการสังเกตว่า ถ้ำปากถ้ำไม่มีโคลนตม แสดงว่า มีปลาเก็งอยู่ในถ้ำนั้น เนื่องจาก ปลาเก็งมีนิสัยที่ชอบทำความสะอาดถ้ำ จะใช้ครีบบอกพัดโคลนตมออกไปจนถ้ำสะอาด

4.เบ็ดน้ำเต้า

ชาวบ้านจะนำน้ำเต้ามาเจาะรูและแช่น้ำ เพื่อให้เมล็ดน้ำเต้าเน่า จากนั้นจะนำของหมักของหมื่น เช่น ปลาเน่า ไข่เน่า ใส่เข้าไปในลูกน้ำเต้า แล้วทำการปักดาข่ายในล่อนหุ้มตัวน้ำเต้า หรืออาจมีการขุดมะพร้าว จากนั้น นำเบ็ดน้ำเต้าไปลอยเป็นท่อน

ปัจจุบันรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านจำเป็นที่จะต้องหารายได้เพิ่มขึ้น และ ระบบตลาดที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการกำหนดชนิดและปริมาณของปลา จึงต้องมีการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการจับปลาให้ได้จำนวนมากเพื่อขาย เครื่องมือจะต้องมีประสิทธิภาพมากกว่าเครื่องมือพื้นบ้านที่ใช้อยู่ทั่วไป ความสัมพันธ์ของเครื่องมือกับสภาพทางกายภาพต่างๆ ของแม่น้ำมูลสามารถแยกได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ลักษณะเครื่องมือในการจับปลาสำหรับแต่ละพื้นที่ในแม่น้ำมูล

เครื่องมือ	พื้นที่										
	แก่ง	รวง	วัง	ชุม	เวิน	ห้วย	ริมฝั่ง	ต้ำ	คัน	บึง	ทาม
มองไหล		✓									
มองตก							✓				
เบ็ดน้ำเต้า			✓	✓	✓						
เบ็ดโอง							✓				
เบ็ดตุ้ม			✓	✓	✓						
เบ็ดคันงอ						✓					
แห	✓										
ตุ้มปลาซอน	✓		✓		✓						
ตุ้มลาน	✓			✓					✓		
จิบ	✓										
จั่น							✓				
ฉมวก	✓					✓	✓			✓	✓
สวิง						✓	✓				
ปิ่น			✓		✓	✓	✓	✓			
เยาะ			✓			✓				✓	✓
ลอบ							✓				

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำประมง

จากประสบการณ์การหาปลาเป็นเวลานาน ชาวบ้านได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของชนิดปลา พื้นที่ และ ฤดูกาล ดังนี้

1.การทำประมงในช่วงฤดูแล้ง (เดือนมกราคม-เมษายน)

ช่วงนี้จะเป็นช่วงที่น้ำลด ฝนจะมีการทิ้งช่วงระยะหนึ่ง จึงทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำมูลค่อนข้างนิ่ง และ มีปริมาณน้อย เกาะและแก่งจึงสามารถไหลพ้นน้ำได้ และน้ำจะมีความใส จะพบลักษณะทางกายภาพของพื้นแม่น้ำมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น ได้แก่ ขุม เวน คัน ถ้ำ แปนน้ำ ร่องน้ำ ลึก ร่องน้ำตื้น ชาวบ้านจะเรียนรู้ถึงกระแสการไหลของน้ำในแต่ละพื้นที่ และมีการพายเรือไปตามร่องน้ำเพื่อเข้าไปยังเกาะแก่งต่างๆ

ปลาที่พบในช่วงนี้ จะมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก เป็นปลาที่ค้างอยู่ในแม่น้ำมูล ไม่อพยพกลับแม่น้ำโขงหรืออพยพกลับแม่น้ำโขงไม่ทัน อาจเรียกว่า “ปลาค้างวัง” ชาวบ้านมีการเตรียมข่ายที่มีขนาดช่องตา 2-8 เซนติเมตร ชนิดปลาที่ถูกพบในช่วงนี้ ได้แก่ ปลาขอน ปลาเผาะ ปลาชวย ปลาขบ ปลาค้าว ปลานาง ปลาสร้อย ปลापาก ปลากด ปลาแซ่ ปลาอีร้า ปลาตุ๊ก ปลาหมอบ ปลาเสือลายน้อย ปลาบู่ และ ปลาช่อน (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2545)

2.การทำประมงในช่วงฤดูฝน (เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม)

ปริมาณน้ำไหลมาจากต้นน้ำจำนวนมาก มีการพัดพาสิ่งต่างๆ ลงมาสู่แม่น้ำ ได้แก่ ตะกอนดิน สารอาหาร สารพิษจากการเกษตร ทำให้น้ำขุ่นมาก หรือเรียกว่า “ฤดูน้ำแดง” กระแสน้ำจะค่อนข้างแรง น้ำจะท่วมเข้าไปยังป่าบุง ป่าทาม และพื้นที่ราบลุ่มได้ ปลาจะมีการวางไข่และเกิดตัวอ่อนบริเวณป่าบุง ป่าทาม และลำน้ำสาขาของแม่น้ำมูล ในช่วงที่แม่น้ำมูลมีปริมาณน้ำที่สูง ในช่วงนี้เป็นช่วงเดียวกันกับน้ำจากแม่น้ำโขงที่หนุนเข้ามาในแม่น้ำมูล ปลาจะมีการว่ายทวนน้ำเข้าสู่แม่น้ำมูลได้ ชาวบ้านเรียนรู้ว่า ปลาขนาดเล็ก ได้แก่ ปลากด จะมีการอพยพเข้ามาในเดือนพฤษภาคม ในขณะที่ปลานขนาดใหญ่ ได้แก่ ปลาเค็ง ปลาเค้า จะมีการอพยพเข้ามาในเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ชาวบ้านมีการเตรียมข่ายขนาดช่องตา 12-16 เซนติเมตร ชนิดปลาที่พบ ได้แก่ ปลากด ปลาค้าว ปลาชวย ปลาปิ้ง ปลาหนู ปลากระแหง ปลานาง ปลาเค็ง ปลาขอน และ ปลาโจก

3.การทำประมงในช่วงปลายฤดูฝน (เดือนกันยายน-ธันวาคม)

ชาวบ้านจะรอนจนถึงเดือนพฤศจิกายน ซึ่งน้ำมีการลดระดับลง ปลาที่วางไข่เสร็จสิ้นแล้ว จะมีการอพยพกลับไปสู่แม่น้ำโขง หรือเรียกว่า “ปลาล่อง” รวมทั้งลูกปลาที่เกิดในช่วงวางไข่จะมีการว่ายน้ำเป็นฝูง ช่วงนี้จึงมีการพบปลาหลากหลายชนิด ได้แก่ ปลาอีตุ้ม ปลาชวย ปลาโจก ปลากด ปลาเสือ

ปลาปิ้ง ปลาหนุ ปลาคุณ ปลาชะโด ปลากำ ปลาหลด ปลาเลน ปลากะแยง ปลานู ปลาอีโห และ ปลานาง

ในการลงพื้นที่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พบว่า ชาวบ้านจะมาจับปลาในแม่น้ำมูลบริเวณพื้นที่บ้านวังสะแบงเหนือจำนวนมาก โดยชาวบ้านจะมีการรวมเงินทำการจ้างชาวประมงที่มีความสามารถในการดำน้ำเพื่อหาตำแหน่งของขอนไม้และก้อนหิน และลากขึ้นไปบริเวณฝั่ง หรือเรียกว่า “ชาวลง” จากนั้นชาวบ้านจะขับเรือไปบริเวณเหนือน้ำของพื้นที่หมู่บ้าน และปล่อยให้เรือไหลตามน้ำ พร้อมกับมือ หรือเรียกว่า “ไหลมอง” ปลาที่ว่ายน้ำมาบริเวณมอง จะเข้ามาติดได้จำนวนมาก ได้แก่ ปลากำ ปลาเค็ง และ ปลากด เมื่อจับปลาได้ ชาวบ้านจะนำมาชั่งน้ำหนักและขายที่บริเวณริมฝั่ง ที่มีแม่ค้าคนกลางรอรับซื้อ และกำหนดราคาตามชนิดปลา (ภาพที่ 5-10)

ภูมิปัญญาในการจัดการปลา

ในสมัยก่อน ชาวบ้านที่หาปลาได้จำนวนมาก จะถูกแบ่งเป็น การนำมาบริโภคสด การแปรรูป และการขาย โดยในการแปรรูปจะมีการถนอมอาหาร โดยการเตรียมไว้ในรูปแบบที่สามารถเก็บไว้กินได้นานๆ ได้แก่ ปลาร้า ปลาแห้ง ปลาต้ม และ ปลาจ่อม ดังนั้นในการไปหาปลา จะมีการเตรียมเกลือและข้าวสารไปด้วย เพื่อเตรียมทำปลาร้า หรือ อาจจะเตรียมเครื่องปรุงอาหารที่จะสามารถนำปลาสดที่จับได้มาเป็นอาหาร ในการทำปลาร้าก็เพียงแค่ใช้ปลาสดใส่เกลือหมักไว้ในไห ใช้ได้ทั้งปลานขนาดเล็กและขนาดใหญ่

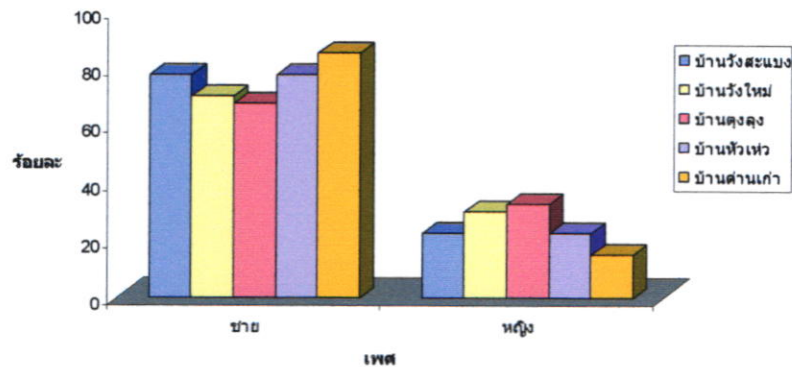
ในช่วงฤดูแล้ง (มกราคม-เมษายน) ชาวบ้านจะมีการหาปลา เพื่อเตรียมให้เพียงพอสำหรับฤดูทำนา (พฤษภาคม-กรกฎาคม) โดยทำเป็นปลาร้า ปลาจ่อม และ ปลาแห้ง เมื่อถึงช่วงฤดูฝน (พฤษภาคม-สิงหาคม) ชาวบ้านที่มีพื้นที่นาจะสามารถนำปลาที่เก็บไว้ไปเป็นอาหารได้ และ ชาวบ้านที่ไม่มีนา จะทำการหาปลาเป็นหลัก เนื่องจากช่วงนี้ ปลาจากแม่น้ำโขงจะทวนน้ำขึ้นมาวางไข่จำนวนมาก เพื่อนำไปขายเป็นรายได้หลัก และเมื่อถึงช่วงฤดูน้ำหลาก (กันยายน-ธันวาคม) ชาวบ้านจะมีการหาปลาที่วางไข่เสร็จแล้ว เตรียมจะล่องลงไปยังแม่น้ำโขง เพื่อนำไปขายและเตรียมไว้สำหรับฤดูเก็บเกี่ยว

การใช้ประโยชน์จากปลาและน้ำของชาวบ้านในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูล

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำมูล จำนวน 800 คน ใน 4 อำเภอ พบว่า ข้อมูลทั้งหมด ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การใช้ประโยชน์จากปลาและน้ำในแม่น้ำมูลในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนและหลังการสร้างเขื่อน สภาพเศรษฐกิจ และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น ดังนี้

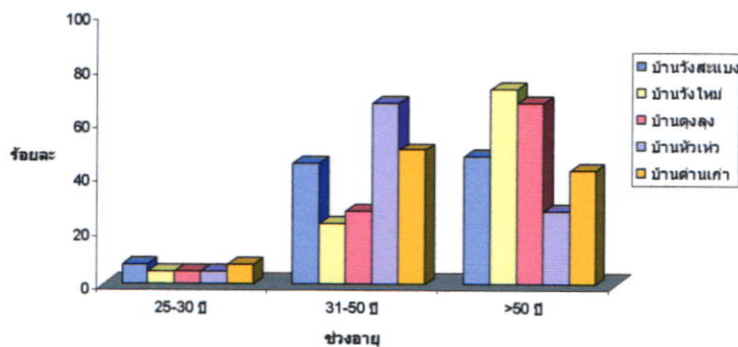
อำเภอโขงเจียม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 67.5-85 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 15-32.5 (ภาพที่ 11)

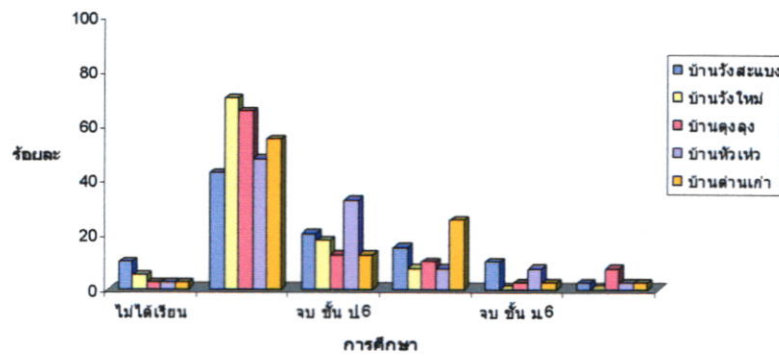
ภาพที่ 11 สัดส่วนเพศของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.5-72.5 รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.5-67.5 และ น้อยที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 5-7.5 (ภาพที่ 12)

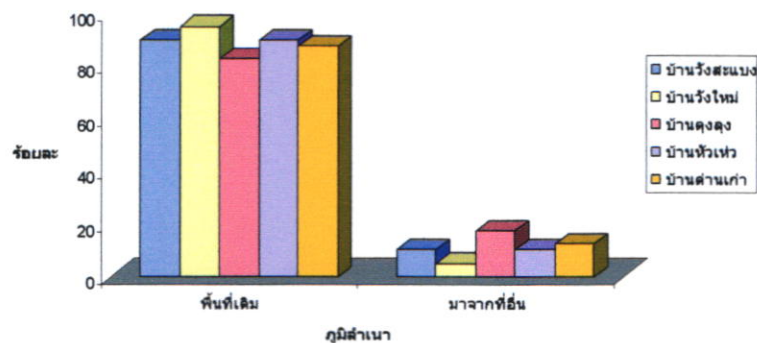
ภาพที่ 12 ช่วงอายุของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น 47.5-70 รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 12.5-32.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 7.5-25 ไม่ได้เรียน และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 2.5-10 และ น้อยที่สุด จบปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 (ภาพที่ 13)

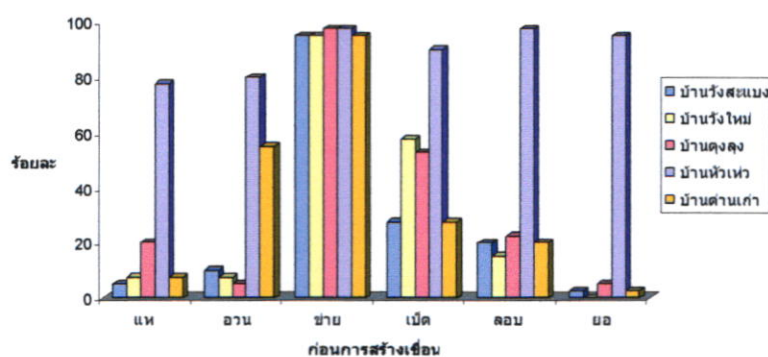
ภาพที่ 13 ระดับการศึกษาของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม

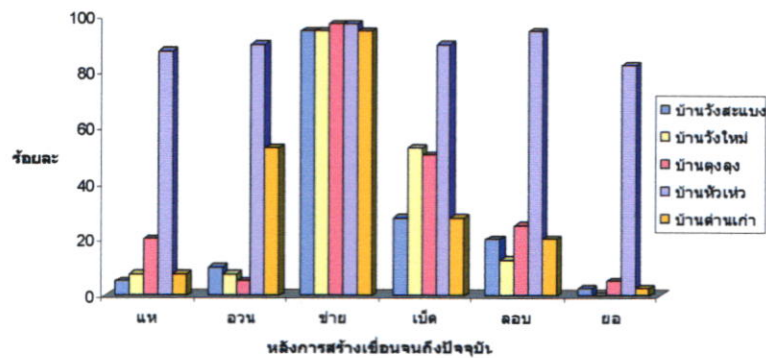
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม คิดเป็นร้อยละ 82.5-95 และ ย้ายมาจากพื้นที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 5-17.5 (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 ภูมิลำเนาของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม

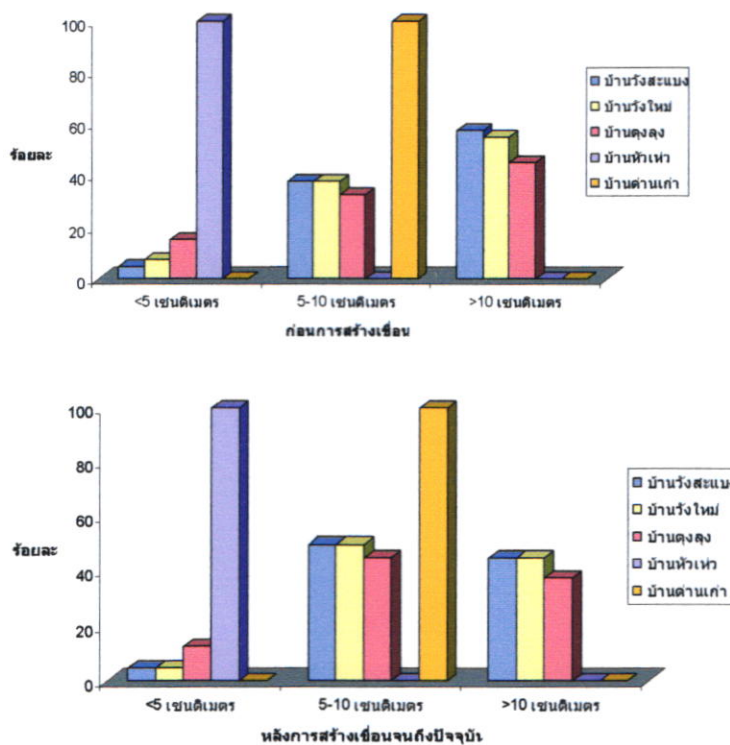
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนปากมูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทำการประมง ได้แก่ ตาข่าย คิดเป็นร้อยละ 95-97.5 รองลงมาได้แก่ แห (ร้อยละ 5-77.5) อวน (ร้อยละ 5-80) เบ็ด (ร้อยละ 27.5-90) ลอบ (ร้อยละ 15-97.5) และ ยอ (ร้อยละ 0-95) ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ตาข่าย คิดเป็นร้อยละ 95-97.5 รองลงมาได้แก่ แห (ร้อยละ 5-87.5) อวน (ร้อยละ 5-90) เบ็ด (ร้อยละ 27.5-90) ลอบ (ร้อยละ 12.5-95) และ ยอ (ร้อยละ 0-82.5) (ภาพที่ 15)

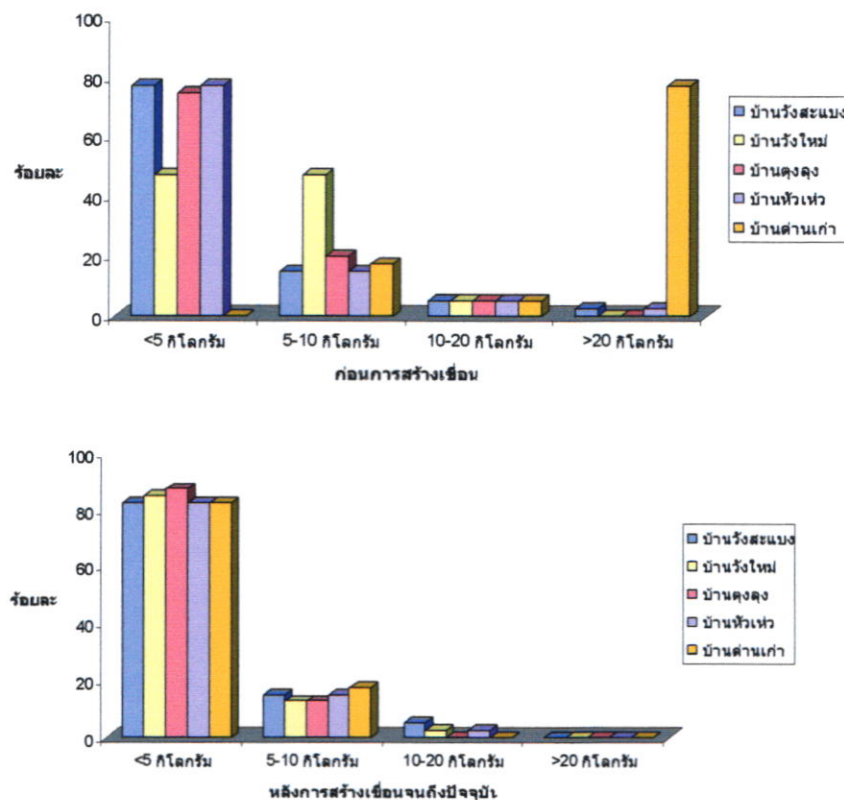
ภาพที่ 15 รูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-57.5 ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-45 (ภาพที่ 16)

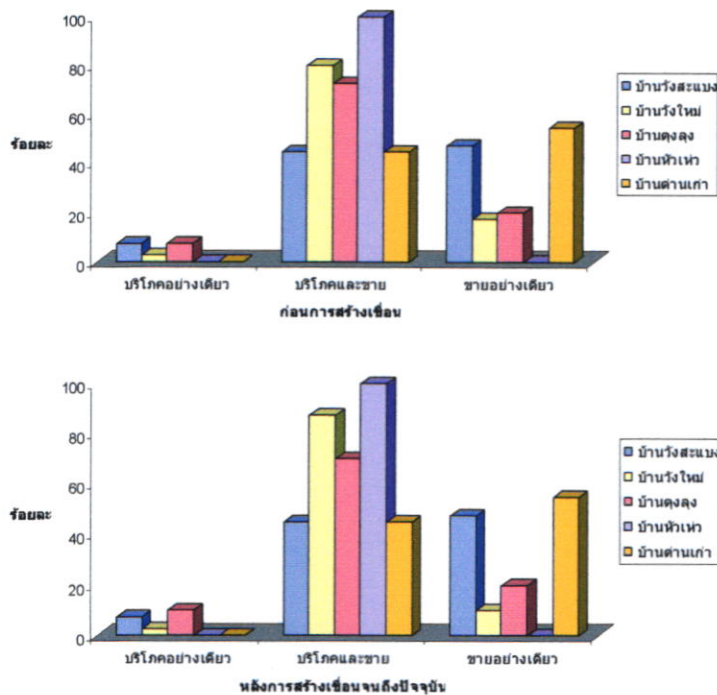
ภาพที่ 16 ขนาดของตาข่ายของตาข่ายที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จับปลาแม่น้ำหนักรวมน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-77.5 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 15-47.5 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 5 และ ช่วงน้ำหนักมากกว่า 20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-77.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน น้ำหนักปลาอยู่ในช่วงน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 82.5-87.5 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 12.5-17.5 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-5 และ ไม่พบช่วงน้ำหนักที่มากกว่า 20 กิโลกรัม (ภาพที่ 17)

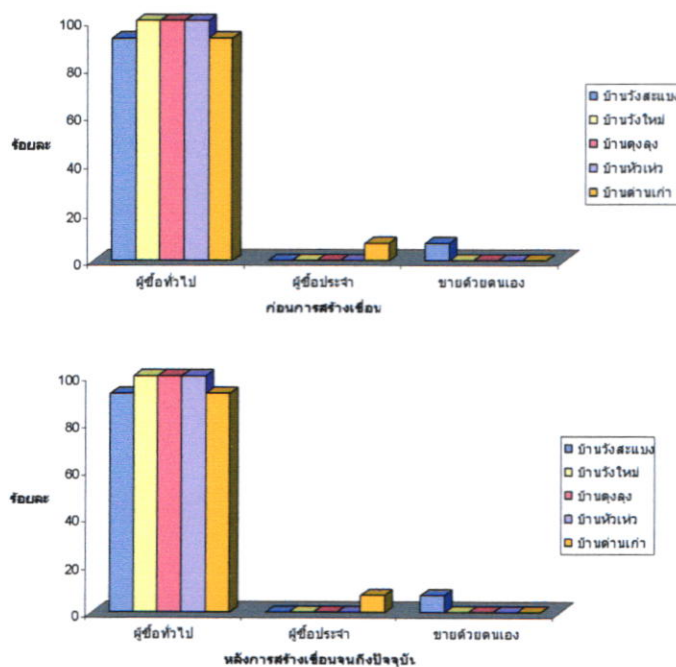
ภาพที่ 17 น้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการจัดการปลาโดยนำมาบริโภคเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 นำมาบริโภคและขาย คิดเป็นร้อยละ 45-100 และ ขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-55 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการนำบริโภคอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-10 บริโภคและขาย คิดเป็นร้อยละ 45-100 และ ขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-55 (ภาพที่ 18)

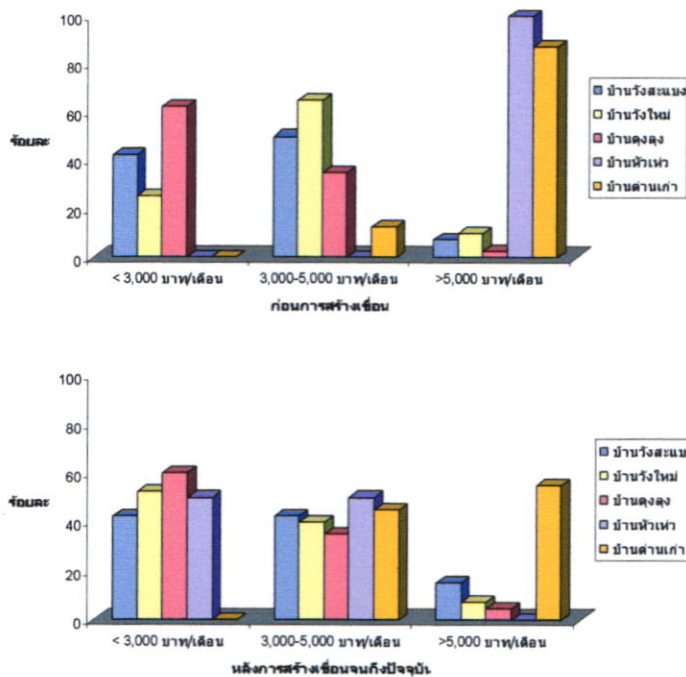
ภาพที่ 18 การจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

ช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการขายปลาให้ผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 92.5-100 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการขายปลาให้กับผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 92.5-100 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 (ภาพที่ 19)

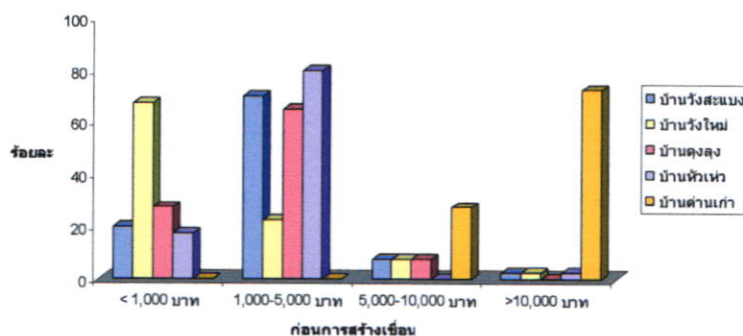
ภาพที่ 19 รูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

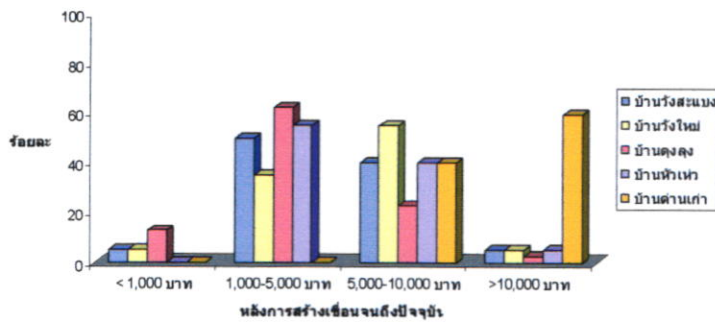
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประมง น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-62.5 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-65 และ มากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 2.5-100 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีรายได้ น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-60 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 35-50 และ มากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-55 (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 รายได้จากการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

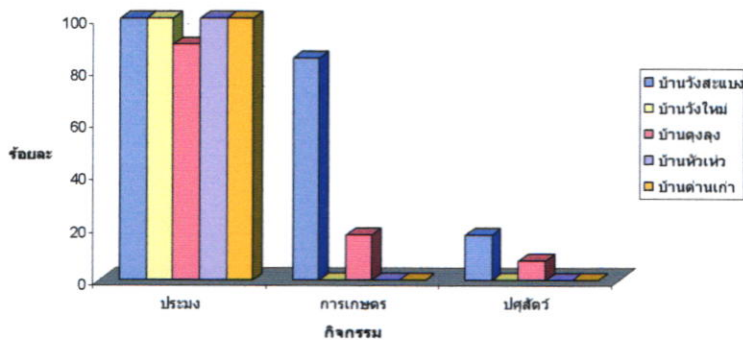
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการลงทุนทำการประมงน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-67.5 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-80 ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-27.5 และ มากกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-72.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการลงทุนน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-12.5 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-62.5 ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.5-55 และ มากกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.5-60 (ภาพที่ 21)

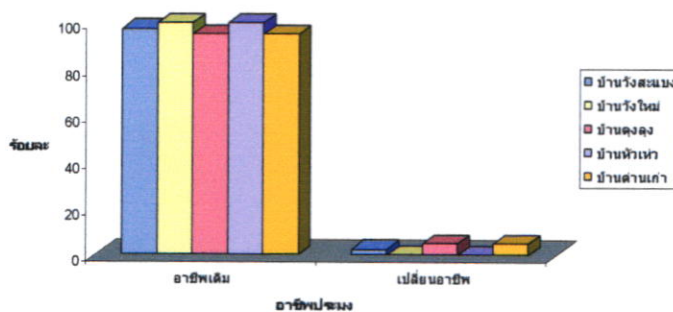
ภาพที่ 21 ต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลเพื่อนกิจกรรมต่างๆ ประกอบ ด้วย กิจกรรมการทำประมง คิดเป็นร้อยละ 90-100 การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 0-85 และ ปศุสัตว์ คิดเป็น ร้อยละ 0-17.5 (ภาพที่ 22)

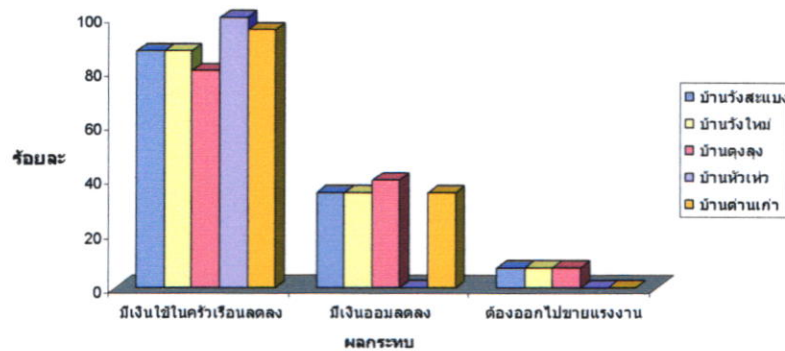
ภาพที่ 22 การใช้ประโยชน์ในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

จากการที่ชนิดและจำนวนของปลามีการเปลี่ยนแปลง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ยังคง ประกอบอาชีพประมง คิดเป็นร้อยละ 95-100 และ มีการเปลี่ยนอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 23)

ภาพที่ 23 การเปลี่ยนอาชีพประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

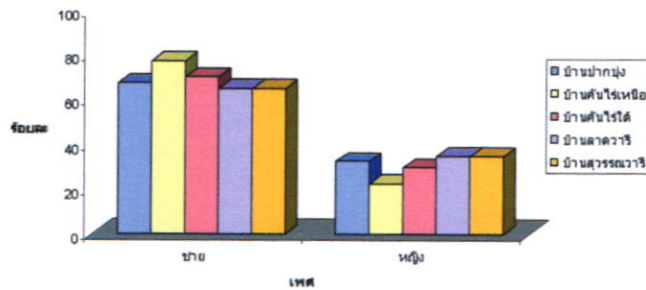
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากการที่ชนิดและจำนวนปลามีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ มีเงินใช้ในครัวเรือนลดลง คิดเป็นร้อยละ 80-100 มีเงินออมลดลง คิดเป็นร้อยละ 0-40 และต้องออกไปขายแรงงานนอกพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 (ภาพที่ 24)

ภาพที่ 24 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม

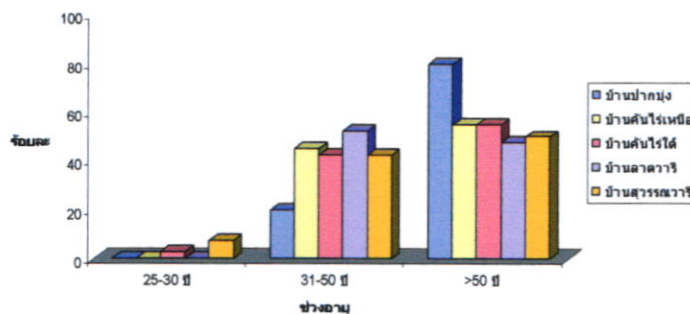
อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65-77.5 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 22.5-35 (ภาพที่ 25)

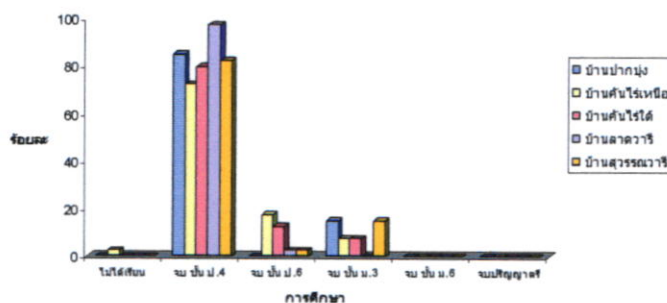
ภาพที่ 25 สัดส่วนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.5-80.0 รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.0-52.5 และ น้อยที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 (ภาพที่ 26)

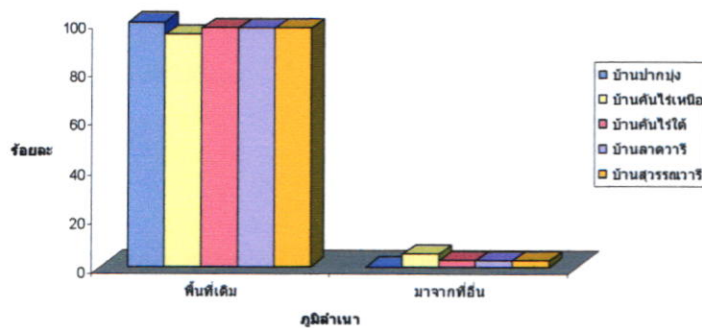
ภาพที่ 26 ช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น 72.5-85 รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 2.5-17.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 0-15 ไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 และไม่พบการจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ ปริญญาตรี (ภาพที่ 27)

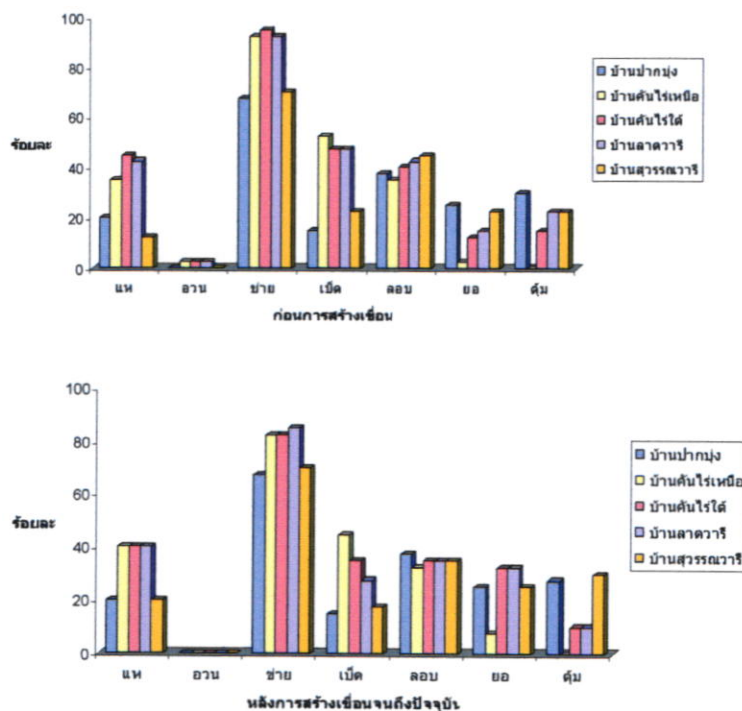
ภาพที่ 27 ระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม คิดเป็นร้อยละ 95-100 และ ย้ายมาจากพื้นที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 (ภาพที่ 28)

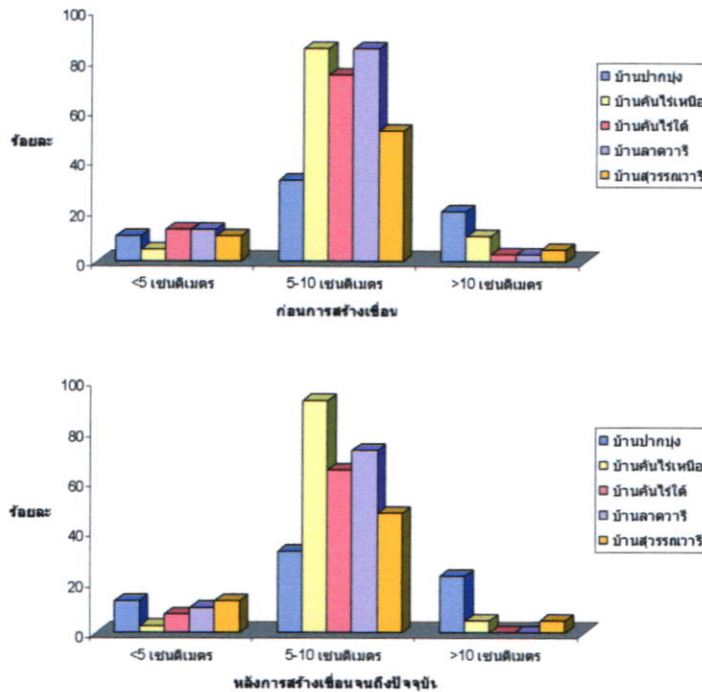
ภาพที่ 28 ภูมิลำเนาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนปากมูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทำการประมง ได้แก่ ตาข่าย คิดเป็นร้อยละ 67.5-95 รองลงมาได้แก่ แห (ร้อยละ 12.5-45) อวน (ร้อยละ 0-2.5) เบ็ด (ร้อยละ 15-52.5) ลอบ (ร้อยละ 35-45) ยอ (ร้อยละ 2.5-25) และ ตั้ม (ร้อยละ 0-30) ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ตาข่าย คิดเป็นร้อยละ 67.5-85 รองลงมา ได้แก่ แห (ร้อยละ 20-40) เบ็ด (ร้อยละ 15-45) ลอบ (ร้อยละ 32.5-37.5) ยอ (ร้อยละ 7.5-32.5) และ ไม่พบการใช้อวน (ภาพที่ 29)

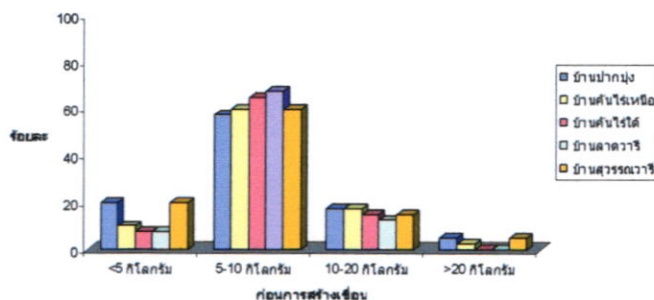
ภาพที่ 29 รูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

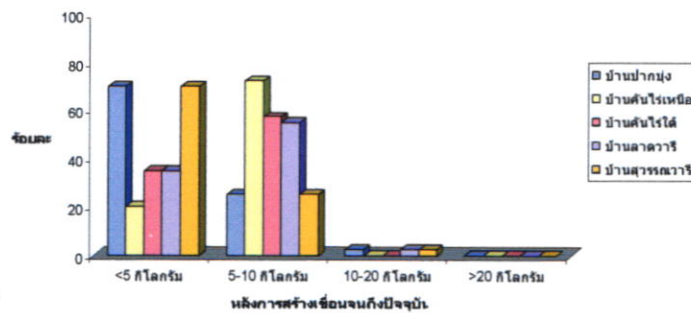
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 5-12.5 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 32.5-85 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.5-20 ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.5-12.5 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 32.5-92.5 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-22.5 (ภาพที่ 30)

ภาพที่ 30 ขนาดของตาข่ายของตาข่ายที่ใช้ทำการประมงในพื้นที่อำเภอสิรินคร

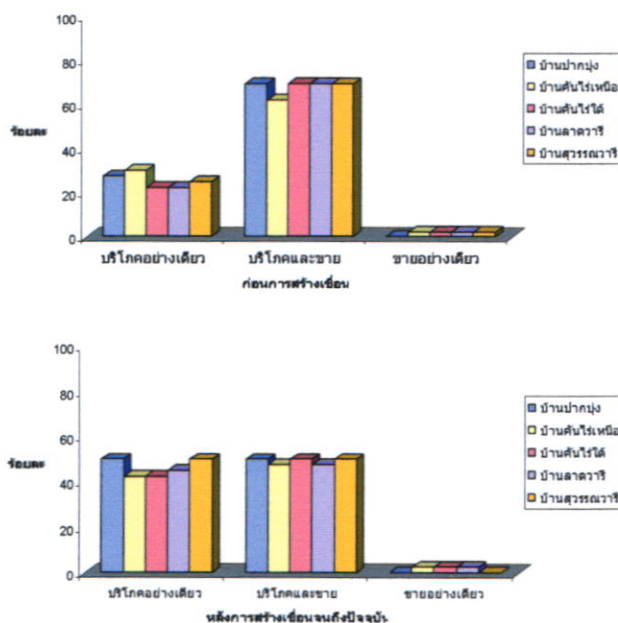
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จับปลาที่มีน้ำหนักรวมน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 7.5-20 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 57.5-67.5 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 12.5-17.5 และ ช่วงน้ำหนักมากกว่า 20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน น้ำหนักปลาอยู่ในช่วงน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 20-70 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 25-72.5 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 และ ไม่พบช่วงน้ำหนักที่มากกว่า 20 กิโลกรัม (ภาพที่ 31)

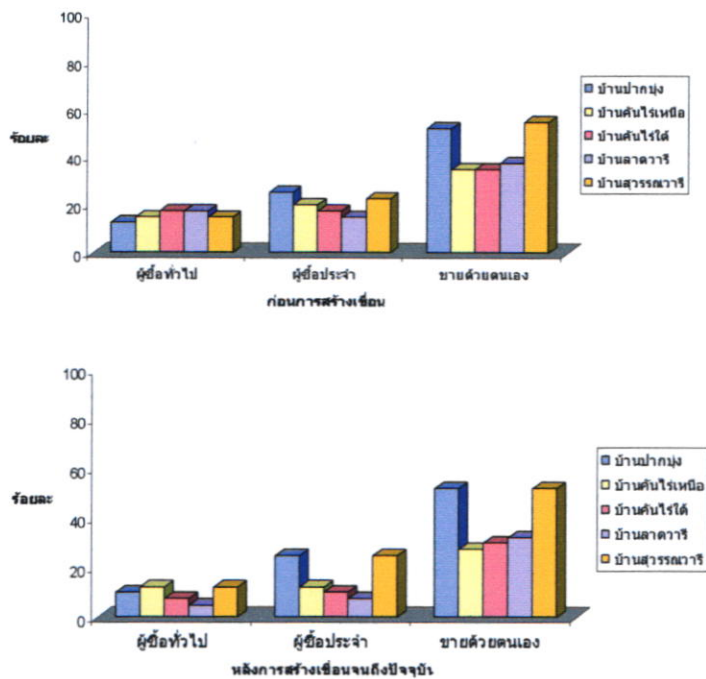
ภาพที่ 31 น้ำหนักปลาที่ได้จากการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสัตร์นธร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการจัดการปลาโดยนำมาบริโภคนึ่งอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 22.5-30 นำมาบริโภคนึ่งและขาย คิดเป็นร้อยละ 62.5-70 และ ขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการนำปลาไปนึ่งอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 42.5-50 บริโภคนึ่งและขาย คิดเป็นร้อยละ 47.5-50 และ ขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 (ภาพที่ 32)

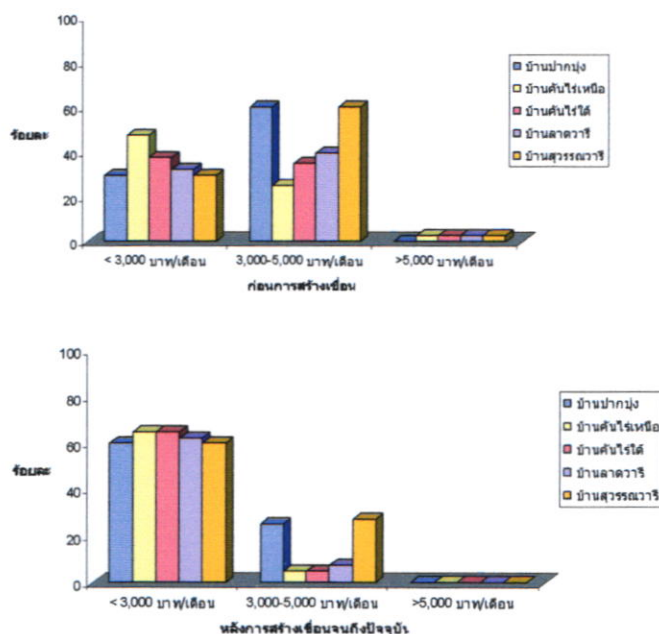
ภาพที่ 32 การจัดการปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสัตร์นธร

ช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการขายปลาให้ผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 12.5-17.5 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 15-25 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 25-55 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการขายปลาให้กับผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5-12.5 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 7.5-25 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 27.5-52.5 (ภาพที่ 33)

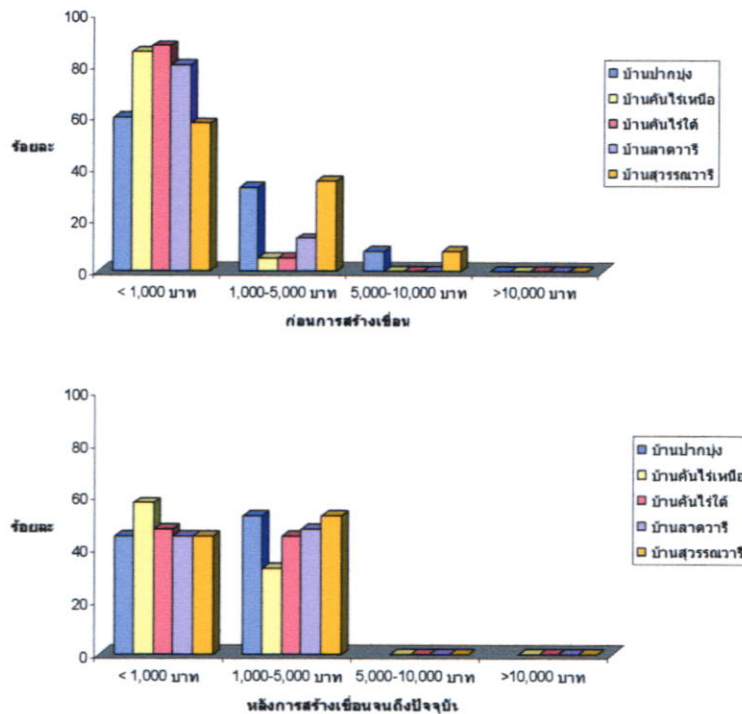
ภาพที่ 33 รูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประมง น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 30-47.5 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 25-60 และ มากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีรายได้ น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 60-65 และ ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 5-27.5 (ภาพที่ 34)

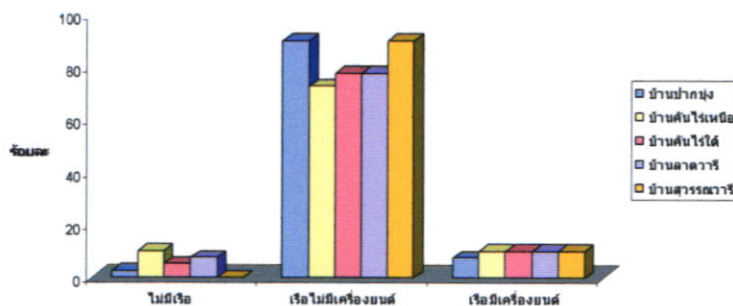
ภาพที่ 34 รายได้จากการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการลงทุนทำการประมงน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.5-85 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5-35 และ ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการลงทุนน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45-57.5 และ ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.5-52.5 (ภาพที่ 35)

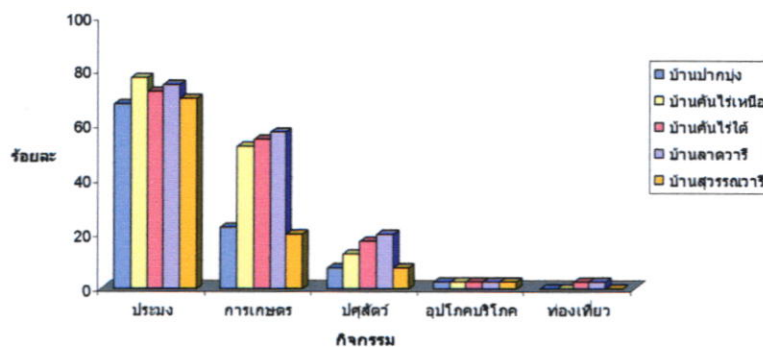
ภาพที่ 35 ต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามที่ทำการประมง ประกอบด้วย กลุ่มที่ไม่มีเรือ คิดเป็นร้อยละ 0-10 กลุ่มที่เรือไม่มีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 72.5-90 และ กลุ่มที่เรือมีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 7.5-10 (ภาพที่ 36)

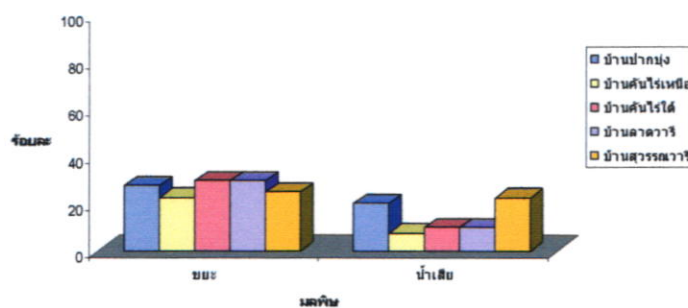
ภาพที่ 36 การใช้เรือในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลเพื่อกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย กิจกรรมการทำประมง คิดเป็นร้อยละ 67.5-77.5 การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 20-57.5 ปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 7.5-20 อุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 2.5 และ ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 (ภาพที่ 37)

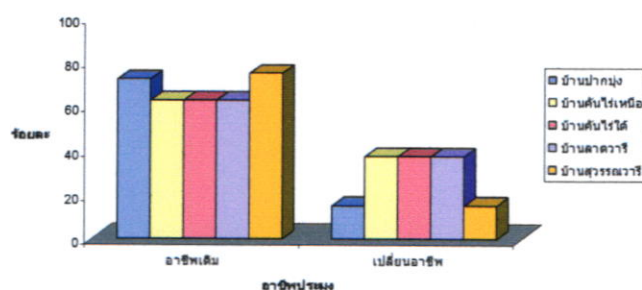
ภาพที่ 37 การใช้ประโยชน์ในแม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษที่พบในแม่น้ำมูล ประกอบด้วย ขยะ คิดเป็นร้อยละ 22.5-30 และ น้ำเสีย คิดเป็นร้อยละ 7.5-22.5 (ภาพที่ 38)

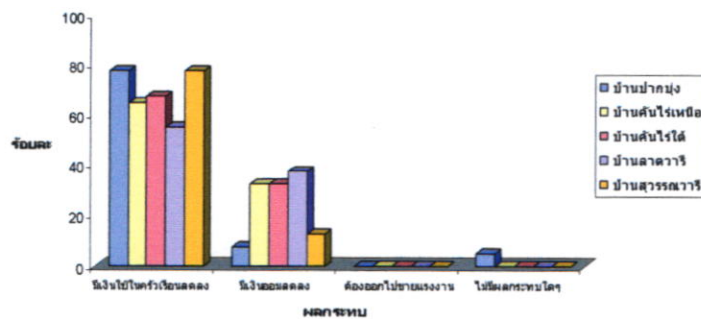
ภาพที่ 38 รูปแบบมลพิษที่พบในแม่น้ำมูลบริเวณพื้นที่อำเภอสิรินธร

จากการที่ชนิดและจำนวนของปลามีการเปลี่ยนแปลง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ยังคงประกอบอาชีพประมง คิดเป็นร้อยละ 62.5-75 และ มีการเปลี่ยนอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 15-37.5 (ภาพที่ 39)

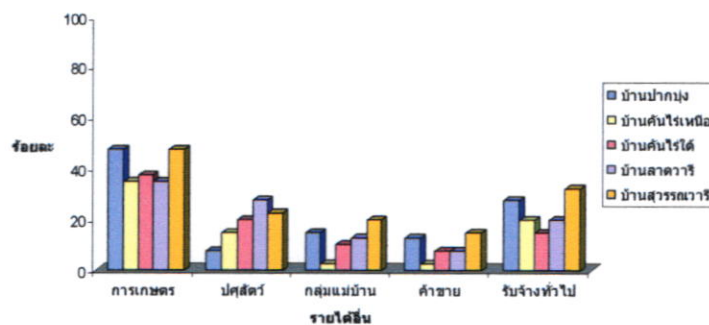
ภาพที่ 39 การเปลี่ยนอาชีพการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากการที่ชนิดและจำนวนปลามีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ มีเงินใช้ในครัวเรือนลดลง คิดเป็นร้อยละ 55-77.5 มีเงินออมลดลง คิดเป็นร้อยละ 7.5-37.5 และ ไม่มีผลกระทบใดๆ คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 40)

ภาพที่ 40 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

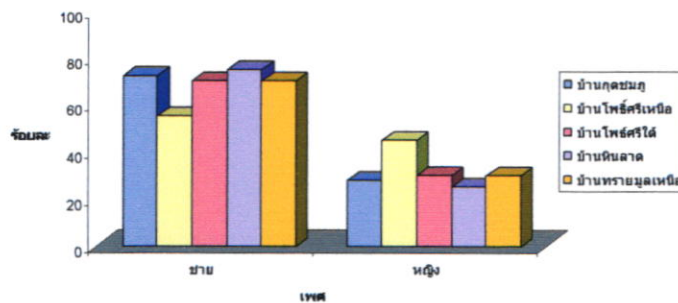
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 35-47.5 ปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 7.5-27.5 กลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.5-20 ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 2.5-15 และ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 15-32.5 (ภาพที่ 41)

ภาพที่ 41 รายได้อื่นของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิรินธร

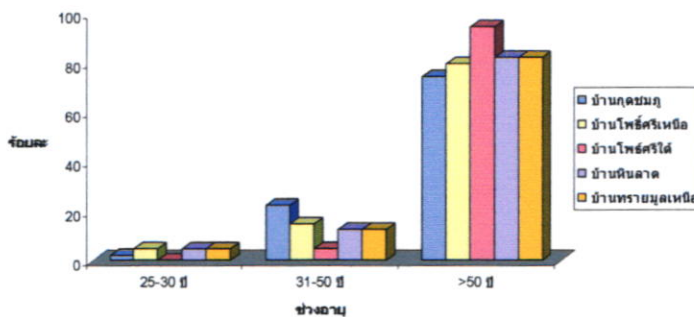
อำเภอพิบูลมังสาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55-62.5 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 25-45 (ภาพที่ 42)

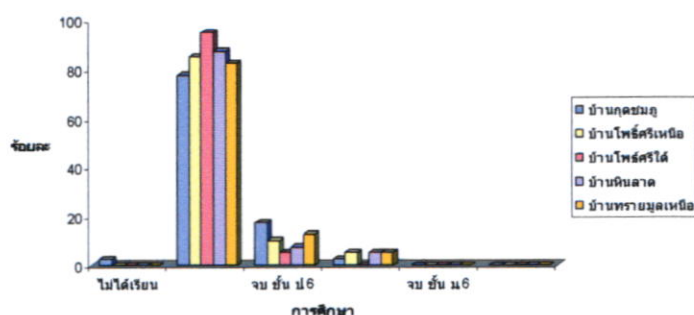
ภาพที่ 42 สัดส่วนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 75-95 รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 5-22.5 และ น้อยที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 43)

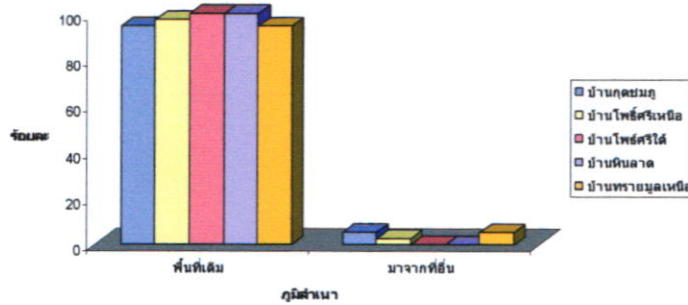
ภาพที่ 43 ช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น 77.5-95 รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 5-17.5 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 44)

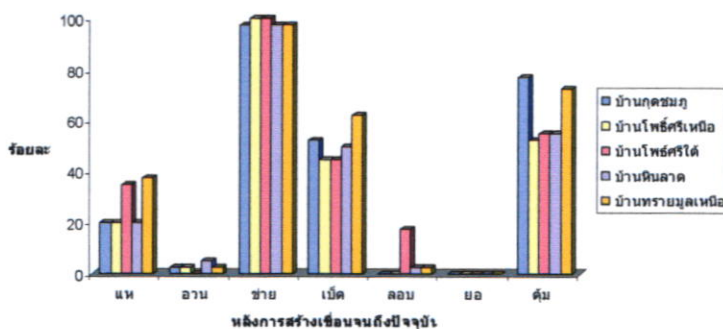
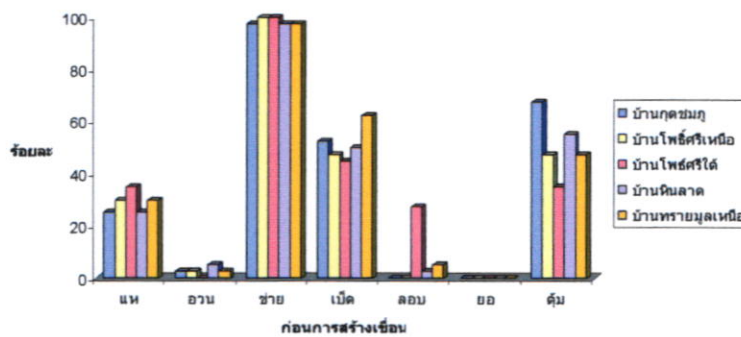
ภาพที่ 44 ระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม คิดเป็นร้อยละ 95-100 และ ย้ายมาจากพื้นที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 45)

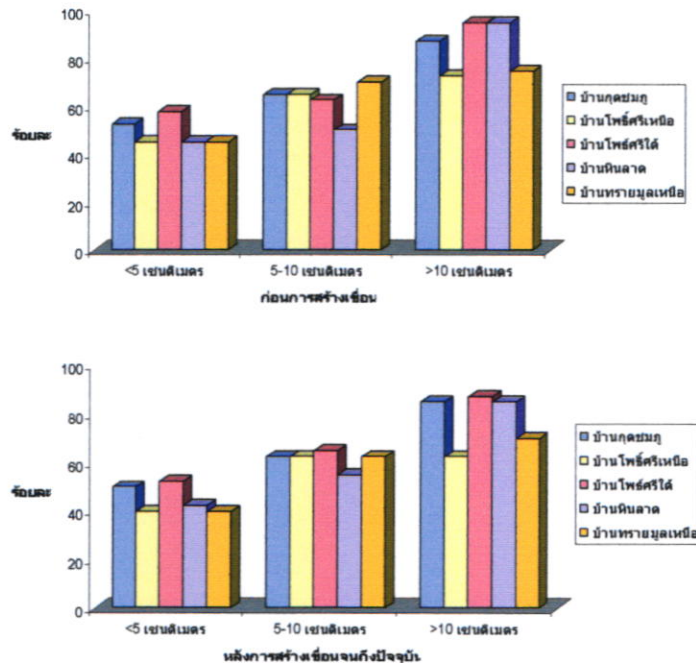
ภาพที่ 45 ภูมิลำเนาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนปากมูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทำการประมง ได้แก่ ข่าย คิดเป็นร้อยละ 97.5-100 รองลงมาได้แก่ แห (ร้อยละ 25-35) อวน (ร้อยละ 0-5) เบ็ด (ร้อยละ 45-62.5) ลอบ (ร้อยละ 0-27.5) และ ตุ่ม (ร้อยละ 35-67.5) ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ข่าย คิดเป็นร้อยละ 97.5-100 รองลงมา ได้แก่ แห (ร้อยละ 20-37.5) อวน (ร้อยละ 0-5) เบ็ด (ร้อยละ 45-62.5) ลอบ (ร้อยละ 0-17.5) และ ตุ่ม (ร้อยละ 52.5-77.5) (ภาพที่ 46)

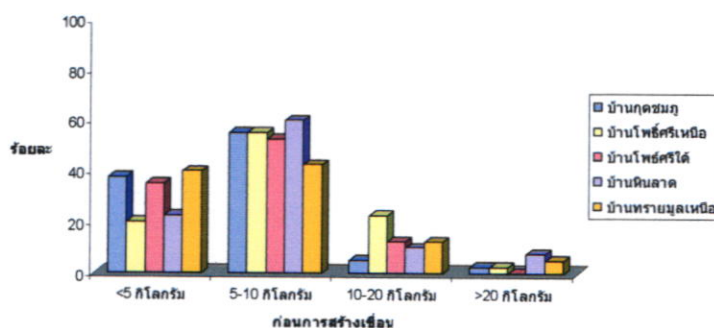
ภาพที่ 46 รูปแบบเครื่องมือประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

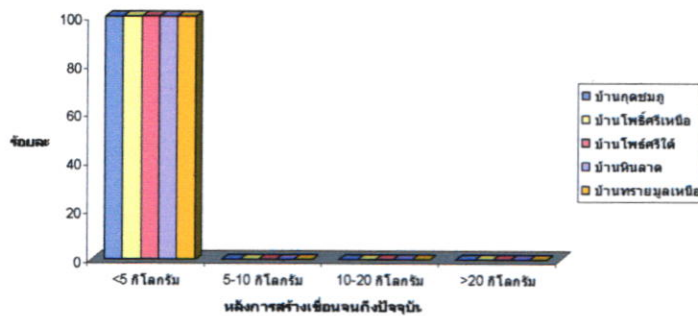
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 45-57.5 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 50-70 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 72.5-95 ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 40-52.5 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 55-65 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 62.5-85 (ภาพที่ 47)

ภาพที่ 47 ขนาดของตาของตาข่ายสำหรับการประมงในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

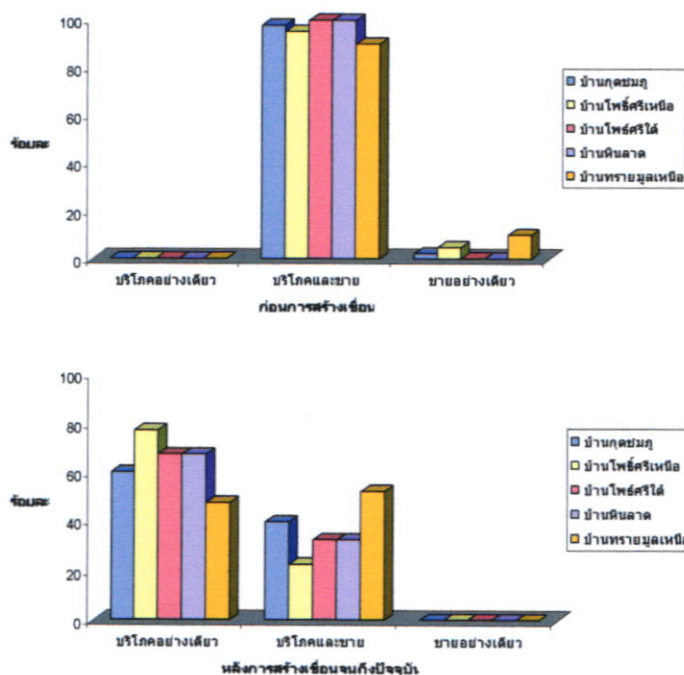
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จับปลาที่มีน้ำหนักรวมน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 20-40 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 42.5-60 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 5-12.5 และ ช่วงน้ำหนักมากกว่า 20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 ในขณะที่ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน พบน้ำหนักปลาอยู่ในช่วงน้อยกว่า 5 กิโลกรัมเท่านั้น (ภาพที่ 48)

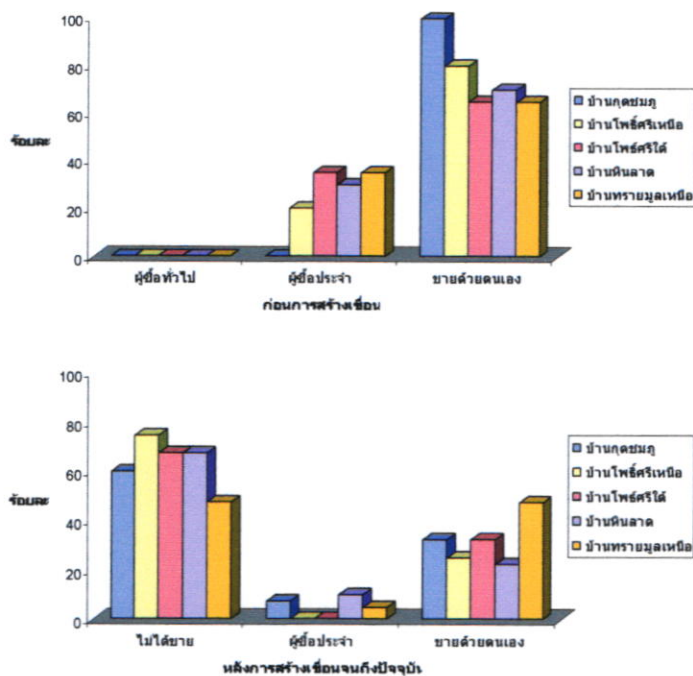
ภาพที่ 48 น้ำหนักปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการจัดการปลาโดยนำมาบริโภค และขาย คิดเป็นร้อยละ 90-100 และ การขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการนำบริโภคอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 47.5-77.5 และ บริโภคและขาย คิดเป็นร้อยละ 22.5-52.5 (ภาพที่ 49)

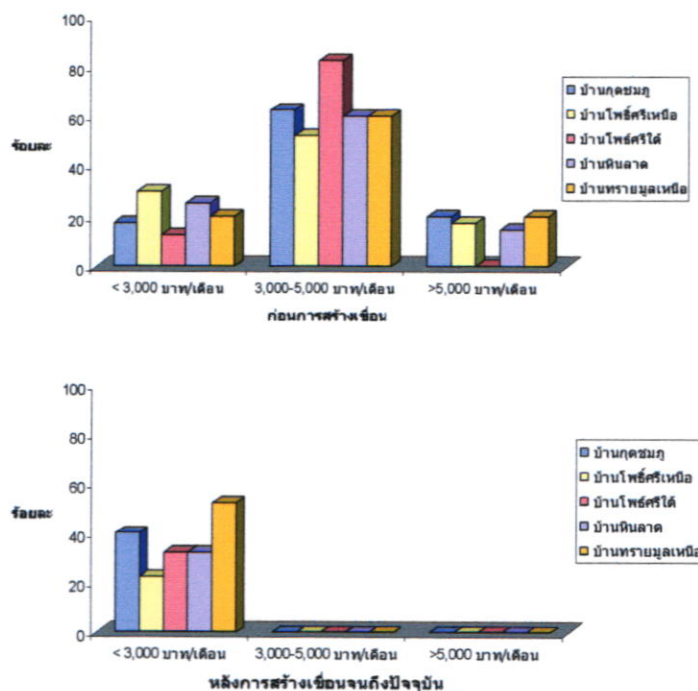
ภาพที่ 49 การจัดการปลาที่จับได้โดยชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการขายปลาให้ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 0-35 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 65-100 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน จะไม่มีการขายปลา คิดเป็นร้อยละ 47.5-75 มีการขายปลาให้กับผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 0-10 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 22.5-47.5 (ภาพที่ 50)

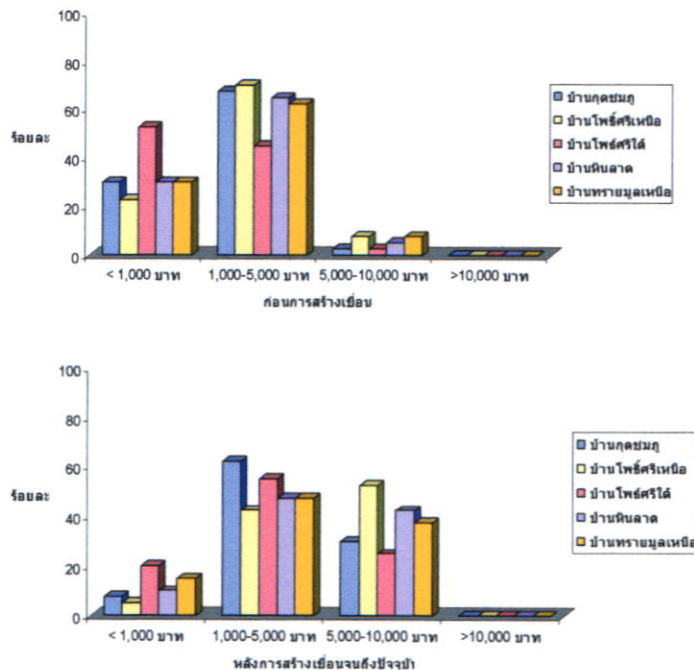
ภาพที่ 50 รูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประมง น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 12.5-30 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 52.5-82.5 และมากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-20 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีรายได้ น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 22.5-52.5 เท่านั้น (ภาพที่ 51)

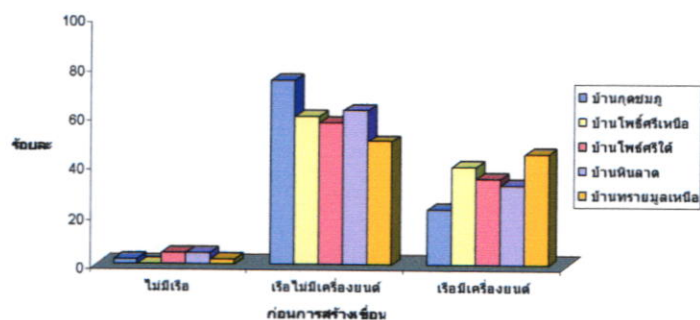
ภาพที่ 51 รายได้จากการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

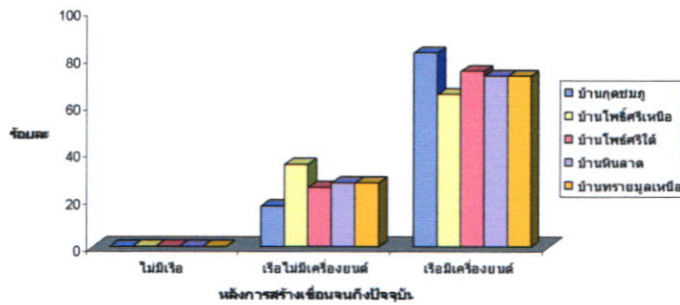
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการลงทุนทำการประมงน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.5-52.5 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45-70 และ ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.5-7.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการลงทุนน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5-20 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.5-62.5 และ ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25-52.5 (ภาพที่ 52)

ภาพที่ 52 ต้นทุนการทำประมงของชาวบ้านพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

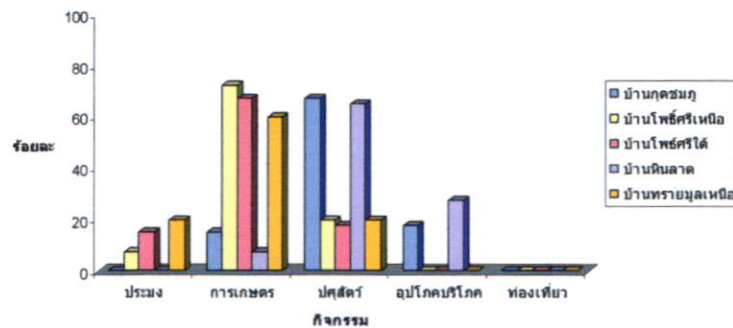
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามใช้เรือประกอบการทำประมง ประกอบด้วย กลุ่มที่ไม่มีเรือ คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 กลุ่มที่มีเรือ ไม่มีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 57.5-75 และ กลุ่มที่มีเรือมีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 22.5-45 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย กลุ่มที่ไม่มีเรือ คิดเป็นร้อยละ 17.5-35 และ กลุ่มที่มีเรือมีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 65-82.5 (ภาพที่ 53)

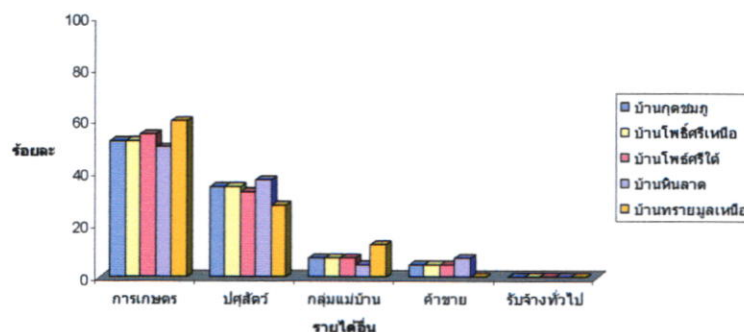
ภาพที่ 53 เครื่องที่ใช้ในการทำประมงของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลเพื่อกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย กิจกรรมการทำประมง คิดเป็นร้อยละ 0-20 การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 15-72.5 ปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 17.5-67.5 และ อุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 0-27.5 (ภาพที่ 54)

ภาพที่ 54 การใช้ประโยชน์แม่น้ำมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

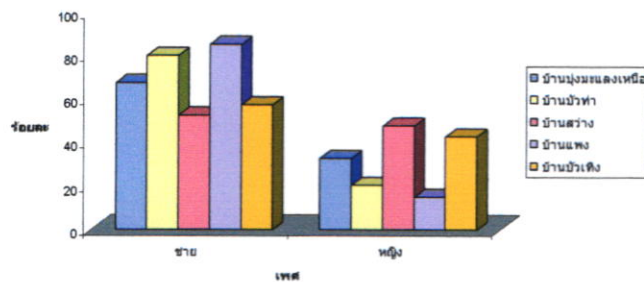
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 50-60 ปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 27.5-37.5 กลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5-12.5 และ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 0-7.5 (ภาพที่ 55)

ภาพที่ 55 รายได้จากการประกอบอาชีพอื่นของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

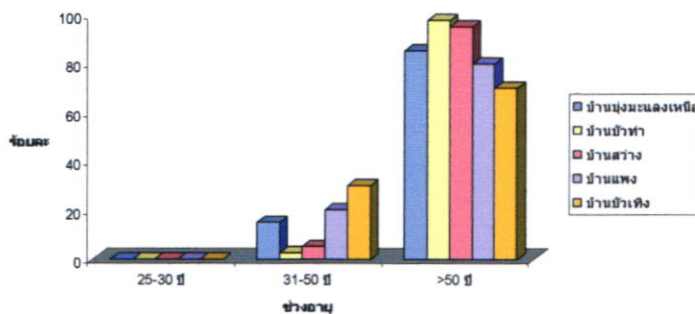
อำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 52.5-85 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 15-47.5 (ภาพที่ 56)

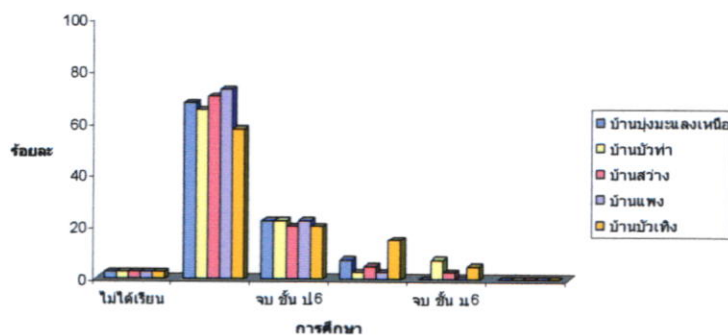
ภาพที่ 56 สัดส่วนเพศของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วงอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 70-97.5 และ ช่วงอายุ 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.5-30 (ภาพที่ 57)

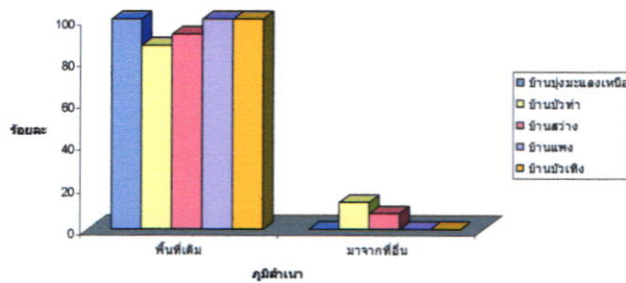
ภาพที่ 57 ช่วงอายุของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น 77.5-95 รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 5-17.5 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 0-5 (ภาพที่ 58)

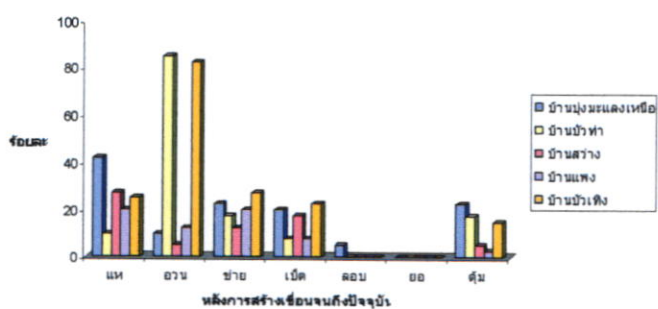
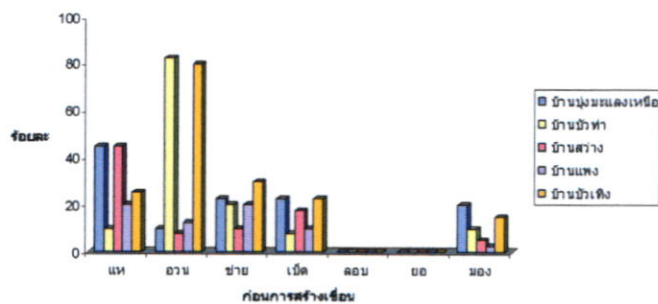
ภาพที่ 58 ระดับการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม คิดเป็นร้อยละ 87.5-100 และ ย้ายมาจากพื้นที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 0-12.5 (ภาพที่ 59)

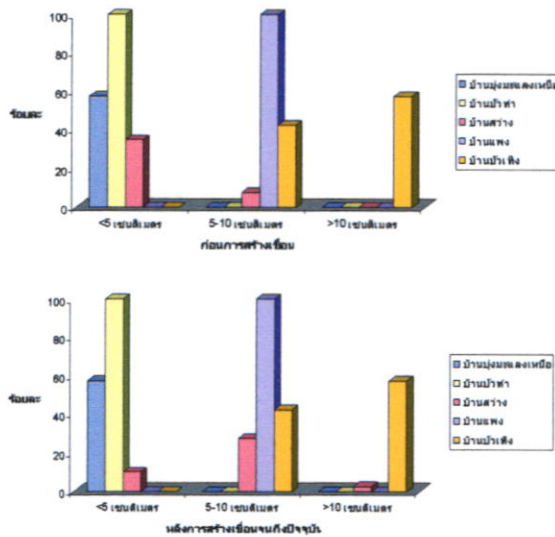
ภาพที่ 59 ภูมิลำเนาของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนปากมูล ผู้ตอบแบบสอบถามใช้เครื่องมือทำการประมง ได้แก่ แห (ร้อยละ 10-45) อวน (ร้อยละ 7.5-82.5) ข่าย (ร้อยละ 10-30) เบ็ด (ร้อยละ 7.5-22.5) และ มอง (ร้อยละ 2.5-20) ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ แห (ร้อยละ 10-42.5) อวน (ร้อยละ 10-85) ข่าย (ร้อยละ 12.5-27.5) เบ็ด (ร้อยละ 7.5-22.5) ถอบ (ร้อยละ 0-5) และ ตุ่ม (ร้อยละ 2.5-22.5) (ภาพที่ 60)

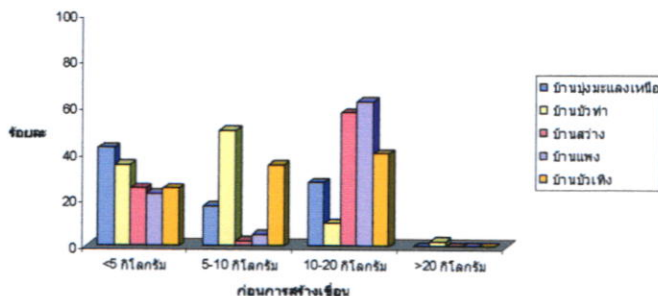
ภาพที่ 60 รูปแบบเครื่องมือทำการประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

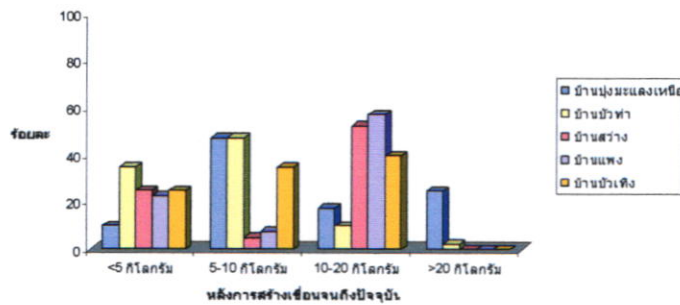
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-57.5 ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีการใช้ข่าย ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 ขนาด 5-10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 และ ขนาดมากกว่า 10 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 0-57.5 (ภาพที่ 61)

ภาพที่ 61 ขนาดของตาข่ายที่ใช้สำหรับทำการประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

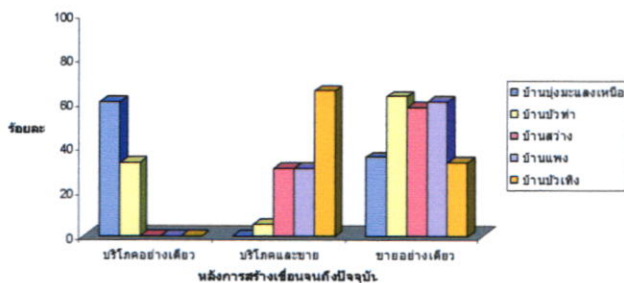
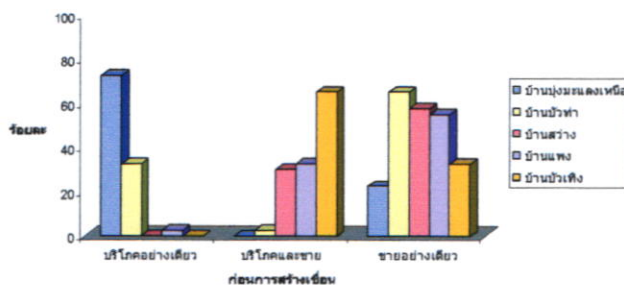
ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จับปลาที่มีน้ำหนักรวมน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 22.5-42.5 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 5-50 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 10-62.5 และ ช่วงน้ำหนักมากกว่า 20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 ในขณะที่ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน พบน้ำหนักปลาอยู่ในช่วงน้อยกว่า 5 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 10-35 ช่วงน้ำหนัก 5-10 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 5-47.5 ช่วงน้ำหนัก 10-20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 10-52.5 และ ช่วงน้ำหนักมากกว่า 20 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0-25 (ภาพที่ 62)

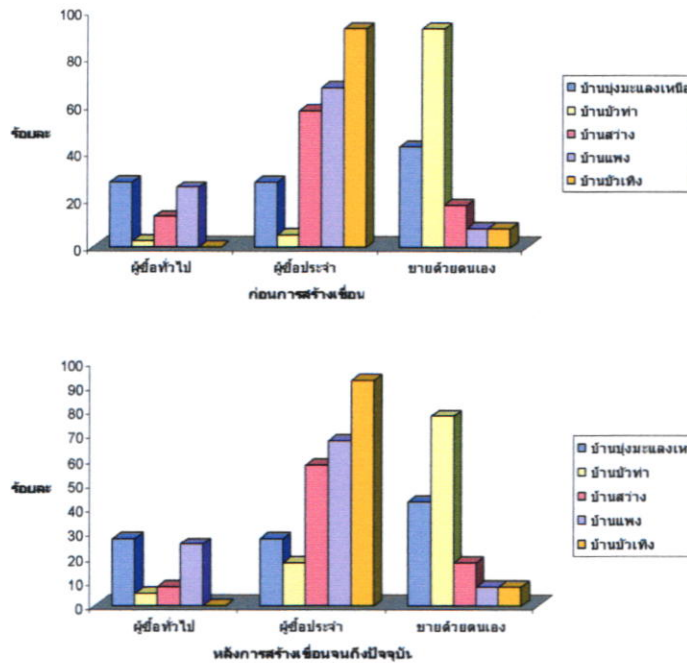
ภาพที่ 62 น้ำหนักปลาที่จับได้ของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการจัดการปลาโดยบริโภคอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-72.5 นำมาบริโภคและขาย คิดเป็นร้อยละ 0-65 และ การขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 22.5-65 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการนำบริโภคอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 0-60 บริโภคและขาย คิดเป็นร้อยละ 0-65 และ ขายอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 32.5-62.5 (ภาพที่ 63)

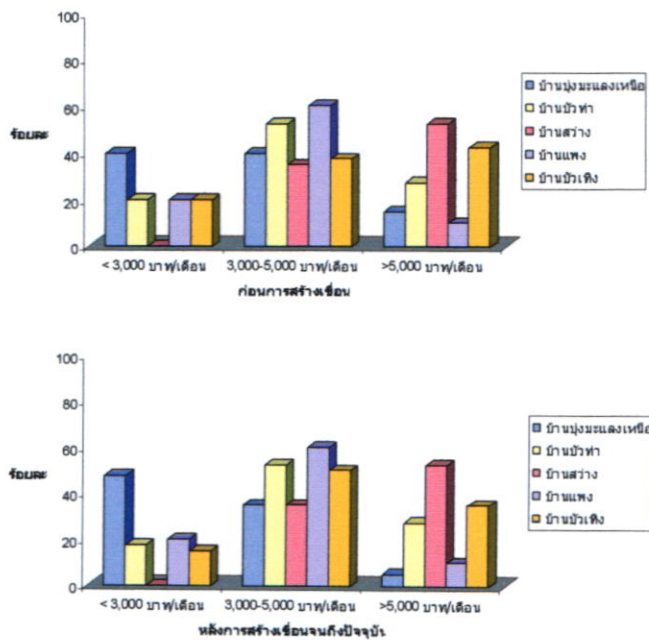
ภาพที่ 63 การจัดการปลาที่จับได้ของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการขายปลาให้ผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 0-27.5 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 5-92.5 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 7.5-92.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน จะมีการขายปลาให้กับผู้ซื้อทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 0-27.5 ผู้ซื้อประจำ คิดเป็นร้อยละ 17.5-92.5 และ ขายด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 7.5-77.5 (ภาพที่ 64)

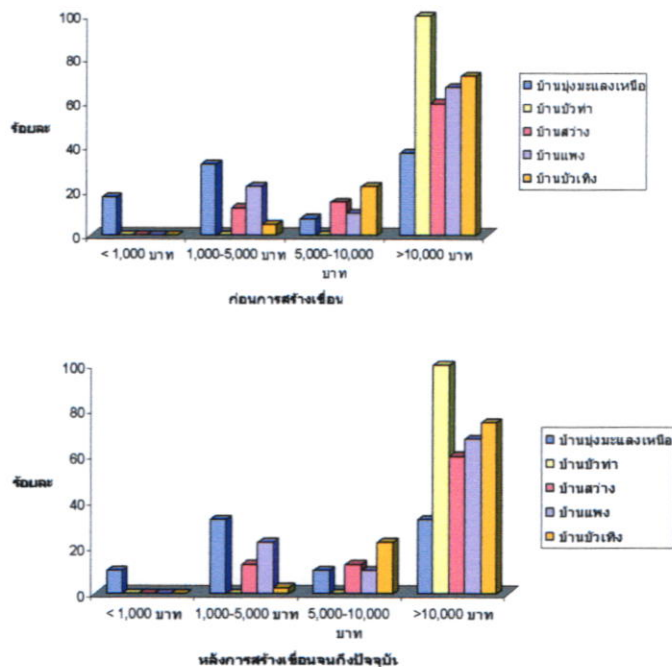
ภาพที่ 64 รูปแบบการขายปลาของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประมง น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-40 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 35-60 และ มากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 10-52.5 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน มีรายได้ น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 0-4.75 ช่วง 3,000-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 35-60 และ มากกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 5-52.5 (ภาพที่ 65)

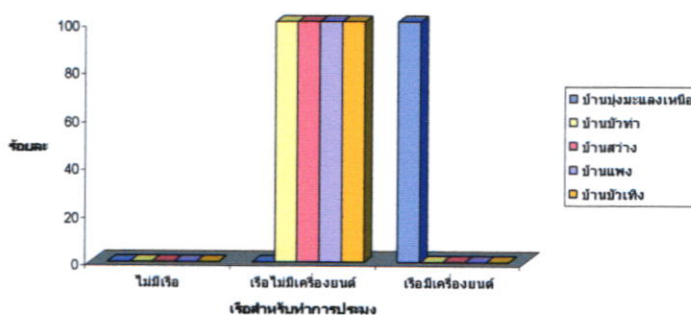
ภาพที่ 65 รายได้จากการทำประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการลงทุนทำการประมงน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-17.5 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-32.5 ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-22.5 และ มากกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.5-100 ในขณะที่ ช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน มีการลงทุนน้อยกว่า 1,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-10 ช่วง 1,000-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-32.5 ช่วง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0-22.5 และ มากกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.5-100 (ภาพที่ 66)

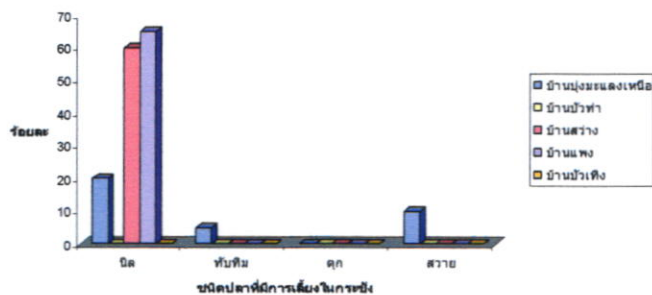
ภาพที่ 66 ต้นทุนในการทำประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามใช้เรือประกอบการทำประมง จะพบกลุ่มที่เรือไม่มีเครื่องยนต์เท่านั้น (ภาพที่ 67)

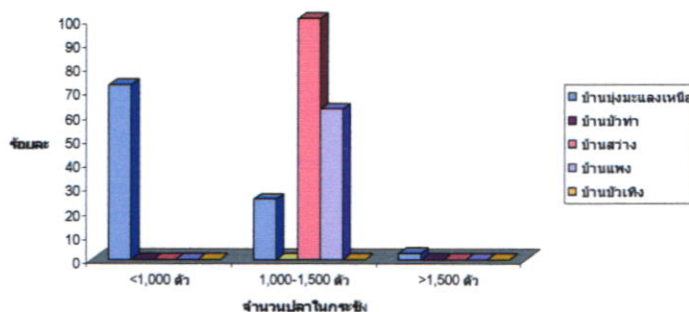
ภาพที่ 67 เรือที่ใช้ในการทำประมงของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามมีการเลี้ยงปลาในกระชัง โดย ประกอบด้วย ปลานิล คิดเป็นร้อยละ 0-65 ปลาทับทิม คิดเป็นร้อยละ 0-5 และ ปลาสร้อย คิดเป็นร้อยละ 0-10 (ภาพที่ 68)

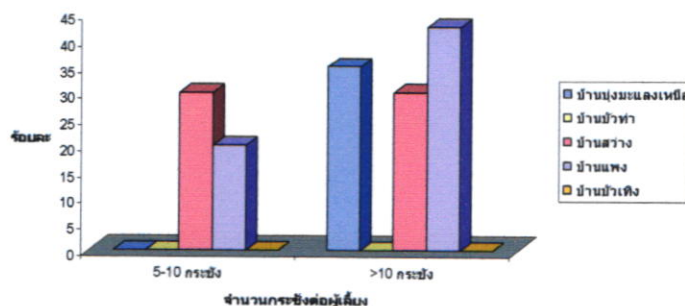
ภาพที่ 68 ชนิดปลาที่เลี้ยงในกระชังของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

จำนวนปลาที่มีการเลี้ยงในกระชัง ประกอบด้วย จำนวนน้อยกว่า 1,000 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0-72.5 จำนวน 1,000-5,000 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0-100 และ มากกว่า 1,500 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 (ภาพที่ 69)

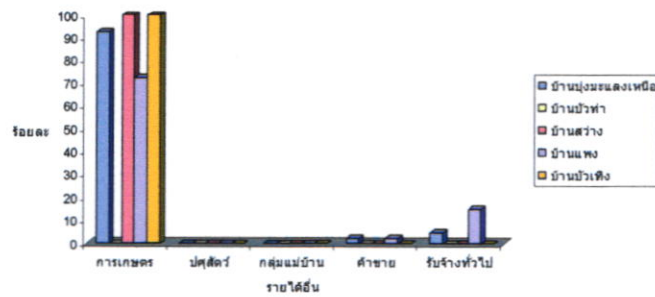
ภาพที่ 69 อัตราความหนาแน่นของปลานิลในกระชังของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนกระชังที่ทำการเลี้ยง ต่อ 1 ราย โดยมีจำนวน 5-10 กระชัง คิดเป็นร้อยละ 0-30 และ มากกว่า 10 กระชัง คิดเป็นร้อยละ 0-42.5 (ภาพที่ 70)

ภาพที่ 70 จำนวนกระชังที่เลี้ยงปลาของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 0-100 ค่าขาย คิดเป็นร้อยละ 0-2.5 และ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 0-15 (ภาพที่ 71)

ภาพที่ 71 รายได้จากการประกอบอาชีพอื่นของชาวบ้านในอำเภอสว่างวีระวงศ์

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา

ลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่ในแม่น้ำมูลและพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลต่อการสังสมภูมิ ปัญหาด้านอาชีพประมง ดังจะเห็นได้จากการที่สภาพพื้นที่แม่น้ำมูลตอนล่าง จะประกอบด้วยเกาะและแก่งจำนวนมาก ได้แก่ ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการอยู่อาศัยและการหาอาหารของปลาที่แตกต่างกัน ชาวบ้านจะมีความรู้เกี่ยวกับการจับปลาตามสภาพพื้นที่ กล่าวคือ การ “ตีปลา” จะเกิดขึ้นในช่วงเดือน มิถุนายน-กรกฎาคม เพราะน้ำจะเริ่มเข้า “สอง” (ร่องน้ำธรรมชาติ) (กนกวรรณ, 2543) ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศของแม่น้ำมูลกับชาวบ้านบริเวณริมแม่น้ำมูล จะเห็นได้จากการตั้งชื่อหมู่บ้าน ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า วัง คัน บุ่ง ท่า ปากห้วย หนอง หิน แก่ง คอน โนน และ กุด และการตั้งพื้นที่หมู่บ้าน จะมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ปลา และ ป่า

ชาวบ้านเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ริมแม่น้ำมูล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาร กล่าวคือ เป็นบริเวณที่มีสัตว์น้ำจำนวนมาก ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย กบ เขียด ไร่นาริมมูล และ ผักตามธรรมชาติ เช่น บ้างวังสะแบงได้ ตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม ที่ก่อตั้งประมาณปี พ.ศ. 2460 ซึ่งมีการอพยพมาจากบ้านนาหว้า ตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร และ บ้านคันเปือยและบ้านห้วยไฮ ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอสรินทร ที่ก่อตั้งริมแม่น้ำมูลมานานกว่า 100 ปี ชาวบ้านสามารถจับปลาได้ทุกวันครอบครัว และนำปลาไปแลกข้าว ฝ้าย พริก และเกลือ ตามคำที่ว่า “ไปหาปลาหาข้าว” ต่อมาราวๆ พ.ศ.2465 เริ่มมีถนนทางหลวงสายที่ 16 (พิบูลมังสาหาร-ช่องเม็ก) ทำให้ชาวบ้านบริเวณอำเภอโขงเจียม สรินทร และ พิบูลมังสาหารเดินทางค้าขายได้สะดวกขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากการหาปลาเพื่อการบริโภคหรือแลกเปลี่ยนเป็นการค้าขาย

ในการสอบถามชาวบ้านเกี่ยวกับการทำประมง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ชนิดและน้ำหนักของปลา ลักษณะเครื่องมือทำการประมง สภาพเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การพึ่งพาแม่น้ำมูล และ ประสิทธิภาพการทำประมง บริเวณหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำมูล จำนวน 4 อำเภอ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.อำเภอโขงเจียม

จากการสอบถามข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน พบว่า เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคนและสูงอายุ การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ (ภาพที่ 11-14) มีอาชีพหลักคือเป็นชาวประมง ในส่วนของการทำประมง ได้มีการเปรียบเทียบช่วงก่อนการสร้างเขื่อนและช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน พบว่า รูปแบบเครื่องมือจำพวกดาข่ายไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) กล่าวคือ มีการใช้เครื่องมือนี้ในทุกหมู่บ้าน ในขณะที่บ้านวังสะแบงเหนือมีการใช้เครื่องมือได้เกือบทุกชนิด ได้แก่ ดาข่าย แห อวน เบ็ด ลอบ ขอ อาจเนื่องมาจากสภาพพื้นที่แม่น้ำมูลบริเวณบ้านวังสะแบงเหนือ มีลักษณะเป็นวังน้ำ ซึ่งภายในจะมีทั้งเลนและขุมภายในวัง เป็นบริเวณที่มีปลาชุกชุมมาก ชาวบ้านจึงใช้เป็นพื้นที่ไหลมอง ชาวบ้านจะเรียกพื้นที่ที่หาปลาได้ดีว่า “ลวงปลา”

และเมื่อสถานที่ดังกล่าวอยู่น้ำหมู่บ้านวังสะแบง จึงเรียกว่า “ลวงวังสะแบง” สำหรับช่องตาข่ายในช่องก่อนและหลังการสร้างเขื่อนจะมีขนาดไม่แตกต่างกัน แต่จะพบความแตกต่างในระหว่างหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านหัวเหวจะใช้ขนาดน้อยกว่า 5 เซนติเมตร และ หมู่บ้านค่านเกาจะใช้ขนาด 5-10 เซนติเมตร (ภาพที่ 15-16)

ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าน้ำหนักปลาที่จับได้จากแม่น้ำมูล มีแนวโน้มที่ลดลงกว่าช่วงก่อนการสร้างเขื่อน (ภาพที่ 17) แต่ชาวบ้านยังคงมีการนำปลามาบริโภคร่วมกับการขายเช่นเดิม (ภาพที่ 18) รายได้จากการทำประมงมีแนวโน้มที่ลดลง โดยเฉพาะ บ้านหัวเหว มีการลดลงของรายได้ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนที่มากกว่า 5,000 บาท/เดือน ไปอยู่ในช่วงน้อยกว่า 3,000 บาท และ 3,000-5,000 บาท (ภาพที่ 20) จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีการนำปลาเป็นปัจจัยพื้นฐานในเรื่องของอาหารในครอบครัวมากขึ้น จากนั้นจึงแบ่งปลาส่วนที่เหลือขายให้กับผู้ซื้อทั่วไป ได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านหรือชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น (ภาพที่ 19) ต้นทุนในการทำประมง มีแนวโน้มที่เริ่มสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากการลงทุนในช่วงน้อยกว่า 1,000 บาทที่ลดลง และ ช่วง 5,000-10,000 บาทที่เพิ่มสูงขึ้น (ภาพที่ 21)

ส่วนใหญ่ชาวบ้านในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูลมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูล เพื่อกิจกรรมการทำประมง อาจพบการเกษตรและปศุสัตว์เล็กน้อย (ภาพที่ 22) ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้รับผลกระทบจากการที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำมูลที่สูงขึ้น ทำให้ทำการประมงได้ยากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพประมงเช่นเดิม (ภาพที่ 23 และ 24)

2. อำเภอลิพินทร

จากการสอบถามข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน พบว่า เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคนและสูงอายุ การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ (ภาพที่ 25-28) มีอาชีพหลักคือการทำนา ในส่วนของการทำประมง ได้มีการเปรียบเทียบช่วงก่อนการสร้างเขื่อนและช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน พบว่า รูปแบบเครื่องมือจำพวกตาข่ายไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) กล่าวคือ มีการใช้เครื่องมือนี้ในทุกหมู่บ้าน การใช้ตาข่ายจะสูงกว่าการใช้เครื่องมืออื่นๆ ได้แก่ แห อวน เบ็ด ลอบ ขอ คู้ม (ภาพที่ 29) โดยนิยมใช้ขนาดช่องตา 5-10 เซนติเมตร (ภาพที่ 30)

แนวโน้มของน้ำหนักปลาที่จับได้จะลดลง โดยจากเดิมมีน้ำหนักปลาอยู่ในช่วง 5-10 กิโลกรัม ขณะที่ปัจจุบันน้ำหนักปลาจะน้อยกว่า 5 กิโลกรัม (ภาพที่ 31) เมื่อชาวบ้านจับปลาได้ จะนำมาทำการบริโภคในครัวเรือนก่อน จากนั้นจึงแบ่งขาย (ภาพที่ 32 และ 33) ทำให้รายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำประมงลดลง โดยพบว่า รายได้จะอยู่ในช่วงที่น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน เพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 34) การลงทุนสำหรับการทำประมงมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น โดยอยู่ในช่วง 1,000-5,000 บาท การเพิ่มขึ้น

ดังกล่าวจะยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวสามารถทำนาเป็นอาชีพหลัก (ภาพที่ 35) ส่วนใหญ่ชาวบ้านยังคงใช้เรือแบบไม่มีเครื่องยนต์ในการทำประมง (ภาพที่ 36)

ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลเพื่อกิจกรรมการทำประมงเป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ การเกษตร ปศุสัตว์ อุปโภคบริโภค และ ท่องเที่ยว (ภาพที่ 37) จากการสอบถามจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านมีการเปลี่ยนอาชีพจากการทำประมงไปค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม (ภาพที่ 39) ดังจะเห็นได้จากรายได้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การเกษตร การรับจ้างทั่วไป ปศุสัตว์ แม่บ้าน และ การค้าขาย (ภาพที่ 41)

3.อำเภอพิบูลมังสาหาร

จากการสอบถามข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน พบว่า เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในวัยสูงอายุ การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ (ภาพที่ 42-45) มีอาชีพหลักคือการทำนา ในส่วนของการทำประมง ได้มีการเปรียบเทียบช่วงก่อนการสร้างเขื่อนและช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน พบว่า รูปแบบเครื่องมือจำพวกดาบคายไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) กล่าวคือมีการใช้เครื่องมือนี้ในทุกหมู่บ้าน รองลงมา ได้แก่ แห ข่าย ดุ้ม อวน และ ยอ (ภาพที่ 46) ในส่วนของขนาดของช่องดาบคายมีหลายขนาด (ภาพที่ 47)

น้ำหนักของปลาที่จับได้มีแนวโน้มลดลงกว่าช่วงที่สร้างเขื่อนมาก โดยจะพบอยู่ในช่วงน้อยกว่า 5 กิโลกรัม (ภาพที่ 48) ปัจจุบัน ชาวบ้านจะนำปลาที่จับได้มาทำการบริโภคในครัวเรือน แล้วจึงแบ่งขาย (ภาพที่ 49) ส่วนใหญ่จะขายด้วยตนเอง เนื่องจากอำเภอพิบูลมังสาหารมีตลาดใหญ่ และเป็นศูนย์กลางการค้าขายสินค้าทางการเกษตรจากพื้นที่ใกล้เคียง (ภาพที่ 50) สำหรับรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำประมง มีแนวโน้มที่ลดลง โดยจะอยู่ในช่วงที่น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน (ภาพที่ 51) ในขณะที่การลงทุนเริ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วง 5,000-10,000 บาท (ภาพที่ 52) ส่วนใหญ่การทำประมงของชาวบ้านมีการใช้เรือที่มีเครื่องยนต์เพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 53)

ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหารมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลเพื่อกิจกรรมอื่นๆ มากขึ้น ได้แก่ การเกษตร ปศุสัตว์ การประมง และ การอุปโภคบริโภค (ภาพที่ 54) ซึ่งเห็นได้จากรายได้ที่มาจากกิจกรรมต่างๆ กัน ได้แก่ การเกษตร ปศุสัตว์ กลุ่มแม่บ้าน และ การค้าขาย

4.อำเภอสว่างวีระวงศ์

จากการสอบถามข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน พบว่า เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในวัยสูงอายุ การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ (ภาพที่ 56-59) มีอาชีพหลักคือการทำนา

ในส่วนของการทำประมง ได้มีการเปรียบเทียบช่วงก่อนการสร้างเขื่อนและช่วงหลังการสร้างเขื่อน จนถึงปัจจุบัน พบว่า รูปแบบของเครื่องมือจะมีการใช้ใกล้เคียงกัน ได้แก่ แห อวน ตาข่าย เบ็ด และ มอญ โดยเฉพาะ บ้านบัวท่าและบัวเทิง จะมีการใช้อวนจำนวนมากกว่าหมู่บ้านอื่น (ภาพที่ 60) ขนาดของช่องตาข่ายจะมีความแตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้าน โดยบ้านบึงมะแลงเหนือและบัวท่า จะใช้ช่องตาน้อยกว่า 5 เซนติเมตร บ้านสว่างและบ้านแพงใช้ช่องตา 5-10 เซนติเมตร และ บ้านบัวเทิงมีการใช้ทั้งขนาด 5-10 เซนติเมตร และ มากกว่า 10 เซนติเมตร (ภาพที่ 61)

น้ำหนักปลาที่จับได้ในช่วงก่อนการสร้างเขื่อนจะมีความใกล้เคียงกันกับช่วงหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ที่มีลักษณะที่เป็นป่าบุง ป่าทาม จำนวนมาก เมื่อน้ำหลาก น้ำจะท่วมพื้นที่ดังกล่าว และมีลักษณะเป็นน้ำขัง ทำให้พ่อแม่ปลาเข้ามาวางไข่ และลูกปลาบางส่วนที่ไม่ได้อพยพเข้าสู่แม่น้ำมูล จะหลงเหลืออยู่ ทำให้ชาวบ้านมีแหล่งน้ำสำหรับการประมงมากขึ้น (ภาพที่ 62) ในการจัดการปลาลังการขาย พบว่า บ้านบึงมะแลงเหนือและบ้านบัวท่า จะมีการนำปลามาทำการบริโภคมากกว่าหมู่บ้านอื่น ในขณะที่บ้านสว่าง บ้านแพง และบ้านบัวเทิง จะมีการขายปลาจำนวนมาก และบางส่วนจะแบ่งไว้ทำการบริโภค (ภาพที่ 63) โดยรูปแบบการขายประกอบด้วยการขายด้วยตนเอง และ มีการรับซื้อจากลูกค้าประจำ (ภาพที่ 64) รายได้จากการทำประมงจะไม่มี ความแตกต่างทางสถิติ ($p>0.05$) ในช่วงก่อนและหลังการสร้างเขื่อนจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับการลงทุน (ภาพที่ 65-66)

แม่น้ำมูลที่ไหลผ่านบริเวณอำเภอสว่างวีระวงศ์จะมีลักษณะที่ค่อนข้างตรง กระแสน้ำค่อนข้างไหลช้า และ พื้นแม่น้ำจะมีลักษณะเป็นลานกว้าง จึงเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านบางส่วนจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำประมงจากการหาปลาในแม่น้ำ มาเป็นการเลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านจะทำการเลี้ยงปลานิลมากที่สุด โดยเฉพาะ บ้านบึงมะแลงเหนือ บ้านสว่าง และ บ้านแพง (ภาพที่ 68) โดยทำการปล่อยปลาในกระชัง ที่อัตราความหนาแน่น 1,000-1,500 ตัวต่อกระชัง (ภาพที่ 69) สำหรับจำนวนกระชังต่อผู้เลี้ยง พบว่า จะมีจำนวนกระชังประมาณ 5-10 กระชังต่อผู้เลี้ยง 1 ราย ในขณะที่บ้านบึงมะแลงเหนือ อาจพบจำนวน 5 กระชังต่อผู้เลี้ยง 1 ราย (ภาพที่ 70) นอกจากนี้ ชาวบ้านจะมีรายได้จากกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การเกษตร และ รับจ้างทั่วไป (ภาพที่ 71)

ชาวบ้านในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูลตอนล่าง ในเขตอำเภอโขงเจียม สิรินคร พิบูลมังสาหาร และสว่างวีระวงศ์ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูล ได้แก่ เครื่องมือและขนาด การจัดการปลาที่จับได้ รูปแบบการขาย รายได้จากการทำประมง และ ต้นทุนการทำประมง จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่หรือระบบนิเวศ ได้แก่ การเปลี่ยนอาชีพ การใช้เรือที่มีเครื่องยนต์ การประกอบอาชีพอื่นเสริม ตัวอย่างเช่น จากการที่แม่น้ำมูลที่ไหลผ่านหมู่บ้านบริเวณสว่างวีระวงศ์ที่ค่อนข้างช้าและพื้นที่ท้องน้ำเป็นลานกว้าง จึงทำให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชังเพิ่มขึ้น

ชาวบ้านอำเภอพิบูลมังสาหารอยู่ใกล้กับตัวอำเภอที่มีความเจริญค่อนข้างมากกว่าอำเภออื่นๆ จึงมีการนำปลามาขายด้วยตนเอง แทนการขายให้กับเพื่อนบ้านหรือผ่านแม่ค้าคนกลาง เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านในอำเภอสรินทร ซึ่งอาชีพหลักคือการทำนา และอาชีพเสริมคือการทำประมง จึงต้องมีการพึ่งพารายได้จากภาคการเกษตรอื่นเพิ่มขึ้น ได้แก่ การปลูกผัก หรือ ปลูกสัตว์ ในส่วนของชาวบ้านในอำเภอโขงเจียม ซึ่งมีอาชีพหลักคือการทำประมง จะมีการนำปลาที่จับได้มาใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานของอาหารในครัวเรือนมากขึ้น และต้องมีการสังเกตการปรับเปลี่ยนระดับน้ำจากการปล่อยน้ำของเขื่อนปากมูลและสภาพภูมิอากาศ เพื่อเตรียมตัวสำหรับการทำประมง ในขณะที่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งมีการปรับวิถีชีวิตไปทำงานนอกภาคการเกษตรในและนอกพื้นที่หมู่บ้าน ได้แก่ การค้าขาย และ การรับจ้าง ประกอบกับความเจริญของเส้นทางคมนาคมและรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายในและภายนอกหมู่บ้านล้วนส่งผลต่อการสูญหายไปของภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทำประมงและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพของระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปและเพื่อความอยู่รอดของชาวบ้านในหมู่บ้านริมแม่น้ำมูล

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ มะโนรัมย์. 2543. การศึกษาสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม. ใน การศึกษาความหลากหลายทางนิเวศวิทยาและระบบการเกษตรบริเวณเขื่อนปากมูล. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. หน้า v1-v64.
- ทวนทอง จุฑาเกตุ. 2543. การศึกษาพันธุ์ปลาและระบบการเลี้ยงปลา. ใน การศึกษาความหลากหลายทางนิเวศวิทยาและระบบการเกษตรบริเวณเขื่อนปากมูล. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. หน้า 11-115.
- มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยแนวทางการฟื้นฟูระบบนิเวศ วิถีชีวิต และชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล.
- ปราณีต งามเสน่ห์. 2537. รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง การศึกษาชนิดของสัตว์ในแม่น้ำมูลส่วนท้ายในระยะเริ่มแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 7. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- World Commission on Dam. 2000. The report of the World Commission on Dams. 404 p.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

โครงการภูมิปัญญาการใช้ทรัพยากรประมงในแม่น้ำมูลของชาวบ้านบริเวณแม่น้ำมูลตอนล่าง

หมู่ที่..... ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เพศ () ชาย () หญิง

อายุ () 20-25 ปี () 25-30 ปี

() 31-50 ปี () 50 ปี ขึ้นไป

การศึกษา

() จบ ป.4 () จบ ป.6

() มัธยมศึกษา () มัธยมศึกษา/ ปวช.

() ปริญญาตรีหรือสูงกว่า () ไม่ได้เรียน

ภูมิลำเนา () ท้องถิ่นดั้งเดิม () ย้ายมาจากที่อื่น (ระบุ).....

อาชีพหลักคือ.....

ท่านเคยประกอบอาชีพประมงมาก่อนหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

ส่วนที่ 2 การมีประสบการณ์ทางการประมงและการใช้ประโยชน์จากปลาและน้ำ

อดีต	ปัจจุบัน
1.ลักษณะการทำอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักหรือ อาชีพเสริม () อาชีพหลัก () อาชีพรอง อาชีพหลัก คือ.....	1.ลักษณะการทำอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักหรือ อาชีพเสริม () อาชีพหลัก () อาชีพรอง อาชีพหลัก คือ.....
2.เครื่องมือที่ใช้ในการทำการประมงคืออะไร () แห () อวน () ข่าย () เบ็ด () ลอบ () ขอ () อื่นๆ(ระบุ).....	2.เครื่องมือที่ใช้ในการทำการประมงคืออะไร () แห () อวน () ข่าย () เบ็ด () ลอบ () ขอ () อื่นๆ(ระบุ).....
3.ขนาดของตาข่ายที่ใช้ในการจับปลาขนาดเท่าใด () น้อยกว่า 5 นิ้ว () 5-10 นิ้ว () มากกว่า 10 นิ้วขึ้นไป เหตุผลในการเลือกใช้.....	3.ขนาดของตาข่ายที่ใช้ในการจับปลาขนาดเท่าใด () น้อยกว่า 5 นิ้ว () 5-10 นิ้ว () มากกว่า 10 นิ้วขึ้นไป เหตุผลในการเลือกใช้.....
4.ลักษณะของการวางตาข่าย <u>ในกรณีที่ใช้เบ็ดเป็นเครื่องทำการประมง</u>	4.ลักษณะของการวางตาข่าย <u>ในกรณีที่ใช้เบ็ดเป็นเครื่องทำการประมง</u>
5.ชนิดของเหยื่อล่อที่ท่านใช้ในการล่อเป็นแบบใด เหตุผลในการเลือกใช้.....	5.ชนิดของเหยื่อล่อที่ท่านใช้ในการล่อเป็นแบบใด เหตุผลในการเลือกใช้.....
6.ลักษณะพื้นที่ต่อน้ำเป็นแบบ	6.ลักษณะพื้นที่ต่อน้ำเป็นแบบ
7.ชนิดปลาที่ได้ในการทำการประมงในแต่ละครั้งคือ ปลาชนิดใดบ้าง และ ขนาดประมาณเท่าไร	7.ชนิดปลาที่ได้ในการทำการประมงในแต่ละครั้งคือ ปลาชนิดใดบ้าง และ ขนาดประมาณเท่าไร

..... 6.ปริมาณปลาที่จับได้ในแต่ละครั้ง () 5-10 กิโล () 10-20 กิโล () 20-30 กิโล () มากกว่า 30 กิโลขึ้นไป 7.ลักษณะการใช้ประโยชน์จากปลาที่จับได้เป็นแบบใด? () นำมาบริโภคในครัวเรือน () นำมาบริโภคในครัวเรือนเหลือแบ่งขาย () จำหน่ายอย่างเดียว 8.ลักษณะการจำหน่ายปลาจะเป็นในรูปแบบใด () จำหน่ายสด () สัตว์น้ำแปรรูป โดยแปรรูปเป็น..... () จำหน่ายทั้งปลีกและแปรรูป 9.ราคาปลาแต่ละชนิดกิโลกรัมละเท่าไร 10.สถานที่จำหน่ายสัตว์น้ำ () มีผู้ซื้อทั่วไปหรือชาจร () มีลูกค้าประจำหรือเจ้าของท่าปลา () จำหน่ายปลีกด้วยตนเอง 11.ท่านมีรายได้จากการหาปลาเฉลี่ยต่อเดือนประมาณเท่าไร () น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน () ประมาณ 3,000-5,000 บาท/เดือน () มากกว่า 5,000 บาท/เดือน	 8.ปริมาณปลาที่จับได้ในแต่ละครั้ง () 5-10 กิโล () 10-20 กิโล () 20-30 กิโล () มากกว่า 30 กิโลขึ้นไป 7.ลักษณะการใช้ประโยชน์จากปลาที่จับได้เป็นแบบใด? () นำมาบริโภคในครัวเรือน () นำมาบริโภคในครัวเรือนเหลือแบ่งขาย () จำหน่ายอย่างเดียว 8.ลักษณะการจำหน่ายปลาจะเป็นในรูปแบบใด () จำหน่ายสด () สัตว์น้ำแปรรูป โดยแปรรูปเป็น..... () จำหน่ายทั้งปลีกและแปรรูป 9.ราคาปลาแต่ละชนิดกิโลกรัมละเท่าไร 10.สถานที่จำหน่ายสัตว์น้ำ () มีผู้ซื้อทั่วไปหรือชาจร () มีลูกค้าประจำหรือเจ้าของท่าปลา () จำหน่ายปลีกด้วยตนเอง 11.ท่านมีรายได้จากการหาปลาเฉลี่ยต่อเดือนประมาณเท่าไร () น้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน () ประมาณ 3,000-5,000 บาท/เดือน () มากกว่า 5,000 บาท/เดือน
--	--

12.ต้นทุนในการทำการประมงประมาณเท่าไร () น้อยกว่า 1,000 บาท () ระหว่าง 1,000-5,000 บาท () ระหว่าง 6,000-10,000 บาท () มากกว่า 10,000 บาท 13.ประเภทเรือที่ท่านใช้ในการทำการประมง () ไม่มีเรือ ยืมหรือเช่าผู้อื่น () เรือหางยาวไม่มีเครื่องยนต์ () เรือหางยาวมีเครื่องยนต์ จำนวน..... () เรือหางยาวมีเครื่องยนต์ในตัว จำนวน..... 14.ช่วงระยะเวลาในการจับปลาคือช่วงใด 15.นอกฤดูการจับปลา (ช่วงปิดเขื่อน) ท่านหันมาประกอบอาชีพอะไรแทน 	12.ต้นทุนในการทำการประมงประมาณเท่าไร () น้อยกว่า 1,000 บาท () ระหว่าง 1,000-5,000 บาท () ระหว่าง 6,000-10,000 บาท () มากกว่า 10,000 บาท 13.ประเภทเรือที่ท่านใช้ในการทำการประมง () ไม่มีเรือ ยืมหรือเช่าผู้อื่น () เรือหางยาวไม่มีเครื่องยนต์ () เรือหางยาวมีเครื่องยนต์ จำนวน..... () เรือหางยาวมีเครื่องยนต์ในตัว จำนวน..... 14.ช่วงระยะเวลาในการจับปลาคือช่วงใด 15.นอกฤดูการจับปลา (ช่วงปิดเขื่อน) ท่านหันมาประกอบอาชีพอะไรแทน
--	--

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรปลาและน้ำ

1.ท่านมีความรู้ทางการทำประมงจากใคร?

- () เรียนรู้ด้วยตนเอง () บรรพบุรุษ () มีหน่วยงานรัฐมาให้คำแนะนำ

2.ท่านมีประสบการณ์ด้านการทำประมงกี่ปี?

- () น้อยกว่า 5 ปี () 5-10 ปี () มากกว่า 10 ปี

3.ปริมาณปลาที่จับได้เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่

- () ไม่เท่าเดิม () ไม่ มีจำนวนที่ลดลง () ได้มากขึ้นกว่าเดิม

4.ปลาชนิดใดที่ท่านจับได้น้อยลงหรือพบได้ยากขึ้นซึ่งต่างจากอดีต

.....

.....

.....

5.ท่านมีวิธีการเช่นใดให้สามารถจับปลาได้มากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ให้น้อยลงกว่าเดิม

.....

.....

.....

6.ท่านคิดว่าเพราะสาเหตุใดชนิดปลาที่ได้กล่าวมานั้นจึงพบได้ยากขึ้น

.....

.....

.....

8.นอกจากการจับปลาแล้วท่านสามารถจับสัตว์น้ำอย่างอื่นได้หรือไม่

- () ไม่มี จับได้แต่ปลาเพียงอย่างเดียว
- () มี สัตว์น้ำที่สามารถจับมาได้ มีแหล่งมาจาก,ราคาขายต่อกิโลเท่าไรและช่วงเวลาที่จะสามารถจับได้คือเมื่อใด
- คือ.....

9.ท่านมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมูลทางด้านใดบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ด้านการทำการประมง () ด้านการเกษตรเป็นส่วนมาก
- () ด้านการเลี้ยงสัตว์ () ใช้ภายในครัวเรือน
- () เป็นสถานที่ท่องเที่ยว () อื่น.....

10. ในชุมชนของท่านมีการทำการประมงปริมาณเท่าไร

- () น้อยกว่า 20 ครั้วเรือน () ปริมาณมากกว่า 20 ครั้วเรือน () เกือบทั้งหมู่บ้าน

11. ในบริเวณหมู่บ้านมีแหล่งอุตสาหกรรมหรือไม่

- () ไม่มีเลย () มี(ระบุ).....

12. ลักษณะมลพิษที่ถูกปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ

- () ขยะ () น้ำเสีย () อื่น(ระบุ).....

13. ภายในชุมชนมีประสบปัญหาใดจากแหล่งน้ำ

- () น้ำเน่าเสีย () น้ำแล้ง/ไม่เพียงพอ
() เกิดโรคในแหล่งน้ำ () อื่นๆ(ระบุ).....

14. ถ้าแม่น้ำมีเกิดปัญหาขึ้นท่านมีวิธีการรับมือปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

.....
.....
.....

15. ภายในชุมชนมีการอนุรักษ์แหล่งน้ำและชนิดพันธุ์ปลาอย่างไร

.....
.....
.....

ส่วนที่ 4 การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับทรัพยากรปลาและน้ำที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

1.ปัจจุบันท่านยังประกอบอาชีพประมงหรือไม่

() ยังประกอบอาชีพด้านการทำประมงเช่นเดิม

() ไม่มีการเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น(ระบุ).....

มีการเปลี่ยนอาชีพตั้งแต่เมื่อไร.....

2.สาเหตุที่ทำให้เปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น

() ทรัพยากรปลาน้อยลง () หาจับปลาได้ยากขึ้น () มีคนการทำประมงกันมากขึ้น

() มีการทำประมงสมัยใหม่เกิดขึ้นมาก () อื่นๆ(ระบุ).....

8.หลังจากที่ท่านได้ปรับเปลี่ยนอาชีพทางการประมงไป ท่านได้เห็นความแตกต่างด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

ในกรณีที่ผู้สัมภาษณ์เปลี่ยนอาชีพไปเป็นอาชีพอื่น ให้ข้ามข้อที่ 4 และ 6

3.ปัจจุบันท่านได้มีการใช้เครื่องมือทางประมงเหมือนเดิมหรือไม่

() ยังคงใช้เครื่องมือแบบเดิมอยู่

() เครื่องมือที่ดัดแปลงไป

คือ.....

.....

4.จากการที่จับปลาได้น้อยลง มีผลต่อวิถีชีวิตอย่างไร

() มีเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือนน้อยลง () มีเงินออมน้อยลง () ไม่มีผลกระทบใดๆ

() มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น () ต้องไปขายแรงงานนอกหมู่บ้าน () อื่นๆ

5. จากการที่จับปลาได้น้อยลง มีการย้ายแหล่งที่ทำการประมงหรือไม่

() ไม่มีการย้าย () มีการย้าย คือ.....

6.นอกจากรายได้ที่ได้จากการทำประมงท่านมีรายได้เสริมจากทางด้านใดบ้าง?

() ด้านการทำการเกษตร () ด้านการเลี้ยงสัตว์ () ด้านการทำกลุ่มแม่บ้าน

() ค้าขาย () รับจ้างทั่วไป

7.ทางด้านการค้าขายปลาได้ประสบปัญหาด้านใดบ้าง

() ไม่มีปัญหาด้านใดเลย

() มี ปัญหาที่เกิดขึ้น(ระบุ).....

9.ภายในชุมชนเคยได้รับการสนับสนุนด้านการประมงจากภาครัฐหรือไม่

() ไม่เคยมีเลย () มีเป็นบางครั้ง นานทีครั้ง

() มีมาตลอด เป็นของหน่วยงาน

10.ลักษณะการให้การสนับสนุนจากภาครัฐเป็นแบบใด

.....
.....

11.หากมีการสนับสนุนจากรัฐ ท่านต้องการให้สนับสนุนในเรื่องใด

() การเลี้ยงในกระชัง () การเลี้ยงสัตว์ (หมู เป็ด ไก่) () การปลูกพืชเศรษฐกิจ (ยางพารา อ้อย มัน
ตำปะหลัง) () อื่นๆ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....